

Universiteti i Evropës Juglindore

Fakulteti i Gjuhëve, Kulturave dhe Komunikimit

Katedra e Gjuhës dhe Letërsisë Shqipe

Studime pasdiplomike-cikli i dytë

Gjurmime folklorike nga treva e Pollogut (fshati Përshefcë)

Studenti:Fekrije Asani

Doc.dr. Meral Veseli

Tetovë 2021

PASQYRA E LËNDËS

Mirënjohje	
Hyrje.....	6
Lënda e	
hulumtimit.....	7
Qëllimetehulumtimit.....	7
Hipotezat.....	8
Rëndësia epunimit.....	8
Kreu I: Historiku dhe pozita gjeografike.....	9
Kreu II: Toponimia dhe ndarja e saj...10	
2.1 Oikonime (emrat e vendeve të banuara, ku bëjnë pjesë dhe etnonimet)	
2.2Hidronime (emërtimet e ujrave)	
2.3Oronimet (emrat e maleve, kodrave, tokave, fushave).	
2.4Arrat.....	10
2.5Malet.....	11
2.6Livadhet.....	11
2.7Emra	
qafash,ujrash.....	12
2.8Shpellat.....	12
2.9Gurët.....	13
2.10Udhët.....	13
KreuIII:Shkenca e letërsisë.....	14
3.1 Historia e letërsisë	
3.2 Teoria e letërsisë	
3.3 Kritika letrare	
3.4 Tipet e letërsisë.....	15

4.1 Letërsia gojore(popullore)	
4.2 legjenda	
4.3 anekdota	
4.4 pwralla	
4.5 gojdhwna	
4.6 gjëzat	
4.7 fjalët e urta	
4.8 shprehjet frazeologjike	
4.9 Letërsia e shkruar(artistike)	
Kreu IV:FenomenetFonetike.....	26
5.1 Metafonia	
5.2 Apofonia	
5.3 Metateza	
5.4 Rotacizmi	
5.5 Diftongimi	
5.6 Palatalizmi	
5.7 Asimilimi	
5.8 Disimilimi	
5.9 Apostrofi	
5.10 Sonorizimi	
5.11 Agultinimi	
Kreu V:Lirika Popullore shqiptare në trevën e Përshefcës	32
6.1 Këngë dashurie	

6.2 Këngë synetie	
6.3 Këngë dasdash	
6.4 Këngë shën gjergji	
Kreu VI:Leksiku nga fshati Përshefcë (tabelë).....	39
7.1 Mallkimet	
7.2 Emërtimi i luleve në oborr	
7.3 Emërim i bimëve në fushë	
7.4 Emërtim i bimëve dhe drunjëve në pyll dhe mal	
7.5 Krahasim i tre fshatrave në disa fjalë letrare	
KreuVII:Lojratpopullore.....	48
8.1 Tërkuza	
8.2 Bati	
8.3 Çelik	
8.4 Çizka	
Kreu VIII:Kuzhina popullore.....	50
9.1 Gullash	
9.2 Peat e kollomojt	
9.3 Burek	
9.4 Kajmakçin	
KreuIX:Njësitëmatëse dhe fjalë të rralla.....	53
Kreu X:Ojat dhe qëndisja.....	55
10.1 Gobleni	
10.2 Skutaçja	
10.3 Qwndisja e kwmishave	
10.4 Telbenat	

KreuXI:Shtojcë:Informatorët.....	60
Përfundime	
Literatura e shfytëzuar.....	64

Mirënjohje

Dua të falenderoj të gjithë përkrahësit e mi të cilët kontribuan për të dalë në dritë puna ime e magjistraturës. U jam shumë mirënjohëse profesorëve të mi të studimeve,si: prof.dr.Vebi Bexheti, prof.dr. Hamit Xhaferi, prof.Zeqir Kadriu, prof.dr. Mustafa Ibrahimimi, doc.dr. Luljeta Adili- Çeliku, doc. dr. Jehona Rushidi-Rexhepi, në veçanti falenderime të mëdha për mentoren time doc.dr Meral Veseli e cila gjithmonë gjeti kohë për të më ndihmuar në realizimin e këtij punimi, andaj e falenderoj përzemërsisht për durimin, korrektësinë dhe këshillat e saj gjatë gjithë kësaj periudhe.

Falenderimë të veçanta për informatorët e mi që më kanë ndihmuar me diskutimet dhe mbështetjen gjatë gjithë kësaj kohe.

Falenderoj familjen time që më dhanë mbështetje në çdo aspekt.

Lektoroi: Luljeta Adili-Çeliku

Hyrje

Fshatrat gjithmonë kanë qenë djepi i ruajtjes së zakoneve të vjetra popullore dhe duke iu falënderuar gjithmonë popullit i cili brez pas brezi i ka bartur ato .Për fat të keq mënyra e re e jetesës ka sjellë vdekjen e tyre. Pa marrë parasysh që nuk dinin shkrim dhe lexim gjërat e shkruara kanë qenë të rrëfyera gojarisht. Ajo që vlen të përmendet është se krijuesit popullorë kanë pasur një imagjinatë të bujshme edhe pse kanë qenë të paformuar intelektualisht. Ky punim ka për qëllim që të japë një përshkrim të qartë rreth ngjarjeve që të mos mbesin në harresë, ku burimet janë marrë kryesisht nga banorët e moshuar të fshatit, duke pretenduar se ato janë të sakta. Jemi munduar të hulumtojmë nga më të moshuarit e fshatit nga ajo që kanë përjetuar ato edhe që kanë dëgjuar më parë

Në vendin ku jetojmë kanë kaluar shumë sundues të ndryshëm të cilët kanë lenë gjurmët e tyre në rrafshin e gjuhës, traditës ,kulturës, religjonit etj. Në këtë punim kemi përfshi edhe fenomenet fonetike dhe ndryshimet e tingujve gjatë ligjërimit. Konkretisht një pjesë të atyre ndryshimeve që i kemi paraqitur me shembujt e të folmes së fshatit tim, fshatit Përshefcë. Pasi këto ndryshime janë të dukshme qartë në të folmet krahinore, dialekt. Në gjuhën e sotme letrare shqipe tingujt mund të pësojnë ndryshime gjatë përdorimit të tyre në të folur .

Pra në aktin e të folurit tingujt nuk përdoren të veçuar por të bashkuar në një fjalë, prandaj edhe ndikojnë në njëri-tjetrin dhe kështu pësojnë edhe ndryshime që quhen fenomene fonetike. Gjuha e folur,dallohet dukshëm nga gjuha letrare nga se gjatë ligjërimit tingujt në rrokje të patheksuara u shtrohen një reduktimi sasior po edhe cilësor. Në këtë mënyrë zhvillohen procese dhe fenomene të ndryshme fonetike që për gjuhësinë vërtetimi i tyre është me interes të veçantë. Këta ndryshime më të theksuara janë në gjuhën e folur që bën të dallohen dukshëm nga gjuha letrare nga se gjatë ligjërimit tingujt në rrokje të patheksuara u shtrohen një reduktimi sasior po edhe cilësor. Në këtë mënyrë zhvillohen procese dhe fenomene të ndryshme fonetike që për gjuhësinë vërtetimi i tyre është me interes të veçantë .

Lënda e hulumtimit

Edhe letërsia gojore është letërsi në kuptimin e plotë të fjalës, format që na i ka lënë antikiteti më i vjetër, të cilat ruhen në mjediset shoqërore të pazhvilluara, por edhe në mjediset konservative fshatare. Letërsia gojore përmban në vete cilësi karakteristike të letërsisë dhe çdo përpjekje që letërsia të definoet si art i fjalës dhe të caktohet lënda e studimit të letërsisë, duhet të ketë parasysh letërsinë gojore dhe definicionin e përgjithshëm. (Anton Nikë Berisha, fq.9)

Lënda e hulumtimit do të jetë folklori në fshatin Përshëfcë ku do të përfshiet kultura shpirtërore tradicionale (këngët, përrallat, vallet, zakonet e ndryshme) poashtu dhe krijimtaria letrare tradicionale (përrallat, anekdotat, fjalët e urta). Toponomia paraqet studim shkencor mbi emrat e vendeve origjinale të tyre, kuptimin, përdorimin dhe tipologjinë. Toponomia ka dy ndarje: makrotoponimet dhe mikrotoponimet. Makrotoponimet paraqesin emrat e vendeve më të mëdha. Mikrotoponimet paraqesin nomenklaturën e vendeve të vogla lokale, si: psh: malet, fushat, pjesët e pyejeve. (Ibrahimi 2010:11). Arkivi gojor i Pollogut të poshtëm është i stërbushur me të dhëna, ku kemi hulumtuar edhe disa toponime të fshatit Përshëfcë edhe atë si: Hidronimet, Oronimet, Emërtimet e bimëve, kafshëve, luleve.

Qëllimet e hulumtimit

Krijimtaria popullore sidomos folklori paraqet frymëzim shpirtëror të një populli duke pasqyruar historinë, mendësinë popullore, doket, ritet, besimet etj. Doket e zakonet jo vetëm që paraqesin një begati të madhe për kulturën dhe identitetin e çdo populli, por edhe janë mjet për t'iu kundërvënë asimilimit të vetëqenjes së tyre. (Ibrahimi 2002:133). Stili gojor, gjithmonë ka qenë karakteristikë tipike dhe e përhershme e letërsisë shqipe, e cila buron nga tradita folklorike. Qëllimi bazë i këtij hulumtimit gjithmonë duke u bazuar në punimin që kemi bërë dhe duke i analizuar toponimet na jep mundësinë të japim mendime se pavarësisht disa emrave të cilat kanë mbetur si pasojë e pushtuesve të ndryshëm, ato emra në gjenezë e kanë burimin e gjuhës shqipe.

Fjalën folklor mbase shpesh e dëgjojmë ose e lexojmë prej medimeve dhe rrjeteve sociale ku për disa njerëz ky term zakonisht do të thotë diçka jo e vërtetë dhe se bëhet fjalë për ndonjë përrallë apo besim të vjetër. Pra, termi folklor i kuptuar në këtë mënyrë është i gabuar.

Folklori është trup i besimeve tradicionale, zakoneve dhe shprehjeve i cili më së shpeshti ligjërohet gojarisht dhe kryesisht, qarkullon jashtë kufinjve të lidhur me interesa dhe qëllime të përbashkëta, pa marrë parasysh nëse pjesëtarët e tij janë të arsimuar ose jo, ose janë nga qyteti apo fshati, disponon me një trup traditash i cili mund të quhet folklor. Në këto tradita hyjnë shumë elemente (individuale të popullarizuara, madje edhe “letrare”), mirëpo të gjitha këto absorbohen dhe asimilohen përmes përsëritjes së variacionit dhe modelit i cili për grupin si tërësi disponon vlerë dhe kontinuitet. (Sims, Stivens 2010:11). Pikësynimi ynë nëpërmjet këtij punimi ka qëne që të jetë sa më afër disa realiteteve të mirëfillta folklorike ku një numër i madh krijimesh folklorike ruhen ende dhe praktikohen në raste dhe momente të ndryshme.

Hipotezat

Thesari gojor i pashkruar deri më tani i këtyre trevave të Pollogut (fshati Përshefcë) më ka motivuar për një hulumtim të mirëfillt shkencorë. Theksin e veçantë mbi këtë hulumtim e kemi vënduar në letërsinë gojore dhe toponimet, gjithashtu edhe emërtimet e lëmive të ndryshme nga e kaluara. Një ndër dukuritë që shton interesim tjetër të veçantë për gjatë studimit është dygjuhësia e cila vjen për shkak të martesave midis shipatrëve eturqve.

Rëndësia e punimit

Deri më tani nuk kemi pasur ndonjë studim të letërsisë gojore të kësaj treve përveç disa monografive, andaj vendosa që të merem me këtë studim më të gjërë folklorik, etnolinguistik dhe gjuhësorë. Për shkak të kushteve të vështira ekonomike, migrimi në vendet e Evropës gjithmonë ka qenë një dukuri jo e mirë për banorët e fshatit Përshefcë, por tash kjo dukuri është përhapur më shumë. Duke pasur parasysh që interesimi për folklorin dita ditës po zbehet dhe ndoshta në të ardhmen mund të humben emërtimet toponimike. Prandaj qëllimi i këtij punimi është që t'i ruajmë elementet autoktone dhe të mos zhduken gjurmët e lashta të këtij

Kreu I

HISTORIKU DHE POZITA GJEOGRAFIKE

FSHATI ‘PËRSHEFCË’-Historiku

Fshati Përshefcë ka një të kaluar shumë të hershme ndonëse për këtë nuk kemi informacione të qarta. Thuhet se vendbanimi i hershëm ka qenë në thellësinë e malit Sharr, në lartësi mbidetare 800 metra, I ndërtuar në vendin e quajtur Peshtera, ku ka disa elemente vendbanimi dhe një kishë katolike. Emërtimi Peshtera thuhet se ka origjinë romake, që do të thotë ecje në tokë, Pes-ecje, dhe tera-tokë. Ka mendime të ndryshme për të definuar emrin, mirëpo më e kapshme është fjala bazë ‘shef’ dhe parashtesa ‘për’. Për-shef-cë.

POZITA GJEOGRAFIKE

Fshati Përshefcë gjendet në veriperëndim të Maqedonisë së Veriut, 13 km nga qyteti i Tetovës. Është pjesë e Komunës së Tearcës. Fshati Përshefcë në të djathtë kufizohet me fshatin Tearcë kurse në të majtë me fshatin Glllogjë. Në lindje kufizohet me komunën e Jegunovcës, kurse në perëndim mali Sharr e ndanë territorin e Maqedonisë dhe Kosovës. Përshefca llogaritet vend kodrinoro-malor dhe ka lartësi 540 metra nga niveli i detit. Fshati është i ndarë në mëhallë të formuara nga familjet më të mëdha si: Lauç, Hamzallar, Bektesh, Begallarë, Halabak, Kruma, Tolallarë, Karabeqir, Rade, Rekali, Xingo, Përxhe, Xingo, Pire etj.. Fshati Përshefcë është i pasur me lumenj akullnajor, ujra nëntokësor, ku në fshat gjendet edhe lum Bardhi që është kufiri natyral i dy fshatrave Tearc dhe Përshefcë.

Në fshatin tonë degë kryesore ka qenë bujqësia dhe blegtoria ka pasur edhe degë të tjera si: rrobaqepës, blegtoria, gjuetia.. Si qendër administrative në fshat kemi bashkësinë lokale e cila ka

oragnet e saj dhe që vendndodhja e saj është në qendër të fshatit. Prej vitit 1994 fshati fillon të ketë jetë të organizuar si në sport, gjithashtu edhe në kulturë

Kreu II

TOPONIMIA DHE NDARJA E SAJ

Me studime *onomastike* janë marrë studiues më në zë të albanologjisë, si: E.Çabej, M.Domi, R. Ismaili, I Ajeti. A. Kostallari, P. Daka, K.Luka etj. Gjatë studimeve të tyre gjuhësore vëmendje të veçantë i është kushtuar të dhënave *onomastike*. Hulumtimet e tyre shkencore kanë qenë të përkushtuara rreth emrave të viseve (toponimeve), emrave të njerëzve (antroponimeve), dhe emrave familjarë (patronimeve).

Onomastika është degë e gjuhësisë që studion emrat e përveçëm të vendeve dhe të njerëzve. Përfshin dy fusha kryesore: toponiminë dhe antroponiminë. Onomastika shqiptare ndihmon për sqarimin e mjaft çështjeve nga fusha e histories, arkeologjisë, etnografisë, folklorit, gjeografisë etj.(<https://sq.wikipedia.org/wiki/Onomastika>).

Si në rrafshin diakronik ashtu edhe në rrafshin sinkronik. Për ta kuptuar perspektivën e gjuhës, mjaft të rëndësishme janë dukuritë onomastike, sepse toponimet janë pjesë përbërëse e trashëgimisë historike-kulturoe. Gjatë gjithë shek.XIX, përveç gjuhësisë, shpjegimi i toponimeve ishte mbështetje e sigurtë për studimet historike të epokave më të hershme. Për një kohë shumë të shkurtër *onomastika* do të zë një vend të rëndësishëm në gjuhësi, duke u renditur si disiplinë e veçantë.(Ibrahimi 2012:234).

Toponimia- paraqet studim shkencor mbi emrat e vendeve, origjinën e tyre, kuptimin, përdorimin dhe tipologjinë. Emri *topós* (τόπος) rrjedh nga greqishtja që do të thotë vend dhe ónoma (ὄνομα), që do të thotë emër, pra shqip *emri i vendit*.

TOPONIMIA DHE NDARJA E SAJ:

Toponima ka dy ndarje: *makrotoponimet dhe mikrotoponimet*. Makrotoponimet paraqesin emrat e vendeve më të mëdha. Mikrotoponimet paraqesin nomenklaturën e vendeve të vogla lokale si: malet, fushat, apo pjesët e pyejeve. Tregon një tipar të vogël natyror (p.sh: Një fushë, rrugë, urë, etj). Mikrotoponimet, si përmendore të kujtesës njerëzore kanë një rëndësi të veçantë për autoktoninë e një populli dhe mënyrën e të jetuarit, rëndësi kanë edhe për disiplinat tjera gjuhësore dhe jashtëgjuhësore si dialektologjinë, gjuhësinë, historinë etj. (Ibrahim 2010:11). Duke u bazuar në realitetin gjeografik apo administrativ që shënojnë, toponimet grupohen në:

2.1 *Oikonime* (emrat e vendeve të banuara, ku bëjnë pjesë dhe etnonimet),

2.2 *Hidronime* (emërtimet e ujrave) dhe

2.3 *Oronimet* (emrat e maleve, kodrave, tokave, fushave).

Toponimet ndryshe mund të quhen edhe si “ Kodëzime të quajtjes” që lindin për shkak të nevojës së njerëzve, çdo vend në një teritor të caktuar të ketë emrin e vet, dhe të ketë domethënie. Këto emra të vendeve shoqërisë i shërbejnë për tëu orientuar në mjedisin ku jetojnë. Prandaj çdo mikrotoponim në vete fsheh një *gojëdhënë*, njëmitapo ndonjë ngjarje që lidhet me ndonjë të vërtetë. Prandaj shpesh ndodh që rrethinat të kenë larmi mikrotoponimesh, shumë herë po aq të rëndësishme sa edhe makrotoponimet. (Shkurtaç 2001:66).

Për ndryshim nga antroponimet dhe patronimet, toponimet lindin shumë rrallë dhe kanë jetë shumë të gjatë. Kështu, ndonëse kanë kaluar më shumë se 2000 vjet disa toponime që emërtojnë qytete e fshatra shqiptare, janë me po ato emra por, (me ndonjë ndryshim të vogël fonetik). Për sajimin dhe emërtimin e vendeve të ndryshme të trojeve tona është përdorur material leksikor, nga fondi i leksikut vendas, por është krejt e arsyeshme që edhe ndonjë fjalë e huazuar nga persishtja e vjetër apo nga osmanishtja, janë bërë pronë e shqipes, të cilat kanë shërbyer si material gjuhësor në procesin e sajimit të emrave gjeografikë. Le të paraqesim disa shembuj që e ilustrjnë këtë dukuri.

2.4 ARAT

Në të kaluarën si gjithë fshatrat edhe fshti jonë është marrë me bujqësi prej kohësh edhe sot e kësaj dite, bujqësia është degë e cila merren njerëzit më së shumti. Kanë kultivuar shumë lloje të bimëve si: groshë, misër, grun, tërshan, elb, oriz. Në këtë fshat të gjithë këto kultivohen edhe tash përveç orixit të cilin nuk e kultivojnë pershakaqe të ndryshme.

Jemi munduar të gjejmë emra të arave të cilat i punojnë njerëzit në fshat si: Rastovc, Makaraja, Vërbic, Llazija, Tama, Xuka, Lalavejca, Jeshil, Krusha, Jançejst, Podbreg, Orman, Arat e Dimerxhisë, Juria, Llapuf, Përkaçe, Vori i prejft, Arat e Zorbës, Ugrade, Sukak.

2.5 MALET

Malet sipas vjetërsisë dhe mënyrës së formimit janë shumë të vjetra. Ne jemi munduar të gjejmë disa emërtime dhe prej ka kanë ardhur ato.

Çaushica-është bjeshka e malit Sharr ku si më parë edhe sot aty i mbajmë dhentë, në këtë vend ka dy stane ku banojnë dy çobanë, ku njëri prej tyre shkon në mal me dhentë pllea domethënë që i melin dhe tjetri çoban shkon me shqerat-kinxhat.

Këtu në mal çobantë krijojnë edhe bylmetë të ndryshme me anë të qumshtit të dhenve si: djathë, gjizë. Ku këto prodhime i marrin dhe i bien poshtë në fshat, pastaj pronari i këtyre i merr dhe i dërgon në qytet për t'i shitur. Pra, kjo procedurë vazhdon edhe në ditët tona. **Bistrica**-edhe te ky vend kemi një stan në mal ku njëjtë përgatitetn gjithë këto gjëra të përmendura më lartë. Sipas informatorëve thuhet se e ka marrë këtë emër prej një lumi që është aty afër pasiqë është shumë i pastër, ku në të kemi edhe tre hidrocentrale që prodhojnë rrymë. **Triujrat** –(**Trivodë**) ky është një vend ku bashkohen tri ujrat, si: Bistrica, Mellova Çaushejca prej ku ky mal e ka marrë dhe këtë emer, Triujrat. Te ky vend kemi 13 vikendica të ndërtuara ku shkojnë njerëzit për vikende. **Mellova**-edhe këtu kemi kemi të ndërtuara 3 vikendica ku njëjtë njerëzit shkojnë vetëm për gjatë pushimeve. **Brezna**-është fshat malor ku prej këtu shkohet në trivodë. **Arrat e Esatit**-ky vend gjindet në mal pasiqë ka qenë tokë pjellorë dhe shumë e madhe ku të parët tanë e kanë shfrytëzuar për të kultivuar: misër, patate, qepë, specë dhe shumë gjëra të ndryshme. Sot ky vend nuk zhfrytëzohet për asgjë. **Jelloshnik**-ky vend gjindet mbi fshatin Gllogjë, është i vetmi vend që e ka rrugen e asfaltume dhe ka të ndërtuara shtëpi jo të banueshme vetëm për pushime. Ledinat-këto janë livadhet e Jelloshnikit. Në mal kemi edhe dy **kazanë-liqene**, ku pijnë ujë kafshët e egra si: dhitë egra, dhelpra, arrusha. Kemi edhe dy **shpate**-i madhi dhe i vogli te këto shpate çobanët i kullosin dhentë.

2.6 LIVADHET

Kemi disa livadhe që më parë nuk janë shfrytëzuar për asgjë sot e kësaj dite janë këto livadhe. Këtë vit është marrë vendim që te këto livadhe të bëhet një çerdhe për femijët e fshatit shpresojmë që realizohet ky vendim dhe fshatit t'i shtohet edhe një qendër edukative. Këto livadhe gjinden në fund të mohallës së poshtme. Zbiralla e madhe ,Zbiralla e vogël. Kemi edhe një livadh i cili quhet Orman-te ky livadh më parë i kanë kullotur lopët, tash këtë livadh e ka marre fabrika e Vezë Sharri për të mbjellur misër. Ky livadh ka një sipërfaqe shumë të madhe, thuhet se është 100 dekar tokë.

2.7 GURËT

Guri i Shqipës-ka një gurë në shpat që rri shqiponja. Shpella e araushës-gjindet në mlin e vogël të çaushejcës ku rrinë arushat. Guri i macës-kështu e kanë quajtur sepse rrinë dhinë e egra. Guri i Çatit -është një gurë për rreth rrugës, është një gurë shumë i lartë. Rrugës për të shkuar në Mellovë gjindet ky gurë ku ka dhe një çeshëm, njerëzit te ky gurë ndalen pi ujë dhe pushojnë.

2.8 UDHËT

Kalldrëmi-ky vend gjindet në mes të fshatit, këtu te ky vend janë mbledhur argjatët të cilët kanë punaur tokat, sot është një vend norma. Krevina -ne mes të fshatit kemi katër rrugë ku njëra është që lidhen fshatrat tjetra shkon për në qytet dhe e fundit për në fushë. Udhë e bunarit-në fshat më parë kemi pasur 3 bunarë që kanë nxjer ujin të parët tanë, tash vetem njëri bunar është i prushur mirëpo mund ta shohim ndërsa dy të tjerët nuk ekzistojnë vetëm ka ngelur emri i rrugës te bunari e qujmë. Këto bunare gjinden në mes të fshatit tonë.

2.9 ÇESHME

Në fshatin tonë kemi dy çeshme, këto gjinden në fushë dhe njerëzit shkojnë për të mbushur ujë pasiqe janë të pa ndalëshme. Më parë e kemi pasur vetem çeshmën e Vërbicës tash kemi edhe çeshmën e Fadilit ku ki person e ka vëndu këtë çeshëm te ky vend dhe kështu edhe titullohet çeshma e Fadilit.

Kreu III

SHKENCA E LETËRSISË

Letërsia është një lloj i veprimtarisë së njeriut, e cila ndërtohet me anë të fjalës dhe konkretizohet me veprën letrare. Shkenca e cila studion letërsinë quhet Shkenca e letërsisë. Kjo shkencë është e vjetër dhe përbëhet prej tri degëve kryesore që janë: Teoria e letërsisë, Historia e letërsisë dhe Kritika letrare. Secila nga këto degë e studion letërsinë nga aspekte të veçanta.

3.1 **Teoria e letërsisë**, merret me studimin e veçorive dalluese në mes shkrimit letrar dhe atij joletrar, me studimin e veçorive dalluese mes gjinive dhe llojeve të shumta të letërsisë.

3.2 **Historia e letërsisë**, përcjell zhvillimin e letërsisë gojore dhe të shkruar që nga kohët më të lashta deri në ditët e sotme. Kjo ka për detyrë të zbulojë lidhmshmerinë në mes të kaluarës historike të një populli dhe të zhvillimit të tij kulturor, arsimor e social. (Bekteshi, 2016:18)

3.3 **Kritika letrare**, merret me shqyrtimin analitik dhe ndërmjetëson në mes veprës letrare dhe lexuesit. Paraqet vlerësimin konkret dhe aktual të një ngjarjeje letrare apo të një vepre të caktuar.

3.4 Tipet e letërsisë janë:

4.1 Letërsia gojore (popullore)

4.2 Letërsia e shkruar (artistike)

Letërsia gojore është ajo letërsi që krijohet, përcillet dhe ekziston me anë të gojës. Kjo letërsi në gjirin e vet përfshin veprat e krijuara nga masat e gjëra popullore. Përcillet gojarisht nga një brez në tjetrin, nga një krahinë në tjetrën.

Populli është artist i vërtetë për të krijuar diçka të bukur. Ai ka aftësi dhe prirje për të krijuar të bukurën. Sot kemi një numër të madh këngësh popullore që i kanë krijuar nënat, gjyshet epo

etërit tanë vite më parë e që në ditët tona konsiderohen si një thesar i pashtershëm i letërsisë sonë popullore. Pra, populli është burim i pashtershëm i gurrës sonë popullore dhe do të ishte mëkat i madh nëse atë burim të folklorit tonë popullor nuk e shfrytëzojmë.

Në këtë tip të letërsisë bëjnë pjesë: përrallat, legjendat, anekdotat, gjëzat, fjalët e urta, shprehjet frazeologjike. (Bekteshi, 2016:20)

4.2 LEGJENDA

Legjenda është tekst rrëfyes nga goja e popullit që u kushtohen personave që ndodhin apo kanë ndodhur dhe që këta persona kanë lënë gjurmë në jetën e një shoqërie njerëzore. Dallimi i legjendës nga llojet e tregimeve tjera është se legjendës nuk i dihet koha dhe vendi i zhvillimit të ngjarjes, ose njëri nga këto elemente. Po thuaj se ndër të gjithë popujt e botës kanë legjenda e tyre. Po ashtu edhe shqiptarët kanë legjendat e tyre, disa në nivele më të ulta e disa kanë arritur që të jenë edhe legjenda gjithë popullore. Si legjenda popullore të shqiptarët janë: *Gjergj Elez Alia*, *Rozafa*, *Besa e Kostandinit*, *Ymer Agë Ulqini*, etj. (<https://sq.wikipedia.org/wiki/Legjenda>)

Këto siç thame lidhen në të shumtën e rasteve me ndonjë toponim, me ndonjë personazh historik. Kur legjendat janë të lidhura me personazhe historike ato kanë shpesh një karakter mjaft realist dhe nuk përdorin gjithëmonë fantastikun, sidomos kur personazhet historike janë të kohëve të vona. (Historia e letërsisë shqipe I-II, 59-60)

Thuhet që tek udha e që lidh dy fshatrat Përshefcë dhe Gjillogjë, janë takur dy palë krufqish, mirëpo asnjera palë nuk ka lëshuar pe për atë arsye ka ndodhur një luftë mes tyre dhe që të gjithë kanë ngelur të vdekur gjithashtu edhe të dy –ja nusët janë prerë. Në atë vend ku janë prerë nusët kanë ngelur varezat e tyre, ku mbi të cilat kanë dalë dy lisa, që sot e kësaj dite janë aty. Ky vend i luftës, tani është shendruar vetvetiu në vend shërimi ku shumë fëmijë janë shëruar prej vajtimit të tepërt, thuhet që fuqia e shërimit qëndron tek ato lisa. Ky shërim vazhdon ende tek fëmijët.

4.3 ANEKDOTA

Edhe kjo është një gjini e vogël e prozës popullore, plot humor dhe me përfundim të papritur. Anekdotat janë shumë sintetike, ku ideja dhe morali që nxirret prej tyre spikat menjëherë. Personazh kryesor i anekdotave shqipe është Nastradin Hoxha. Bukuria e anekdotës qëndron në çastin e kallzimit të saj dhe në aftësinë e shprehjes së atij që kallzon. Ajo mund të mbyllet me formulat e zakonëshme me të cilat mbyllen edhe përrallat. (Historia e letërsisë shqipe I-II, 59)

Një njeri i fshatit tonë, shet gjithë tokën pasurinë më të vleshmë të asaj kohe të cilën e kishte trashiguar nga prindërit dhe kështu ai i harxhon të gjitha të hollat që i kishte marrë nga ajo që kishte shitur, por anekdota fillon me atë se këtij personit më nuk i ngel gjë për të shitur dhe detyrohet të marrë edhe gjyginimin e cajit dhe kështu shkon në pazar për ta shitur atë, afër tij kalon një kalimtar dhe e pyet a e shet këtë gjyginim?, Po, përgjigjet ky, klienti e mer në duar dhe thotë: i mirë qenka por pak i vogël. Përgjigjet shitësi, po të duket i vogël por dymbëdhjet hektar tokë m'i ka hangër.

Abdylvaidit i vdes gruaja, edhe njerzit shkojnë për ngushllime tek ai kurse ai u thotë le të vijë për ngushllime vetëm ata që u kanë vdekur gratë.

Një ditë Abdylvaidi po lëvronte arën dhe njëkohësisht e i rrihte qeren e cila ishte në moshë por qeren e re nuk e rrihte. Këtë nuk e kishte të qartë një njeri i cili kaloi aty pari dhe e pyeti: pse po e rreh këtë plakën e jo edhe këtë të renë, a nuk e kryejnë të dyja një funksion?. Ai ia ktheu: Ky i riu merr mësim prej këtij plakut.

4.4 PËRRALLA

Nga ana e të moshuarve përrallat popullore janë më të njohurat, në kuptimin e ngushtë të fjalës, që kanë në qendrën e tyre personazhe dhe ngjarje të çuditëshme, që flasin për vise dhe kohë fantastike, shpesh ata kanë karakter aventuroz dhe heronjtë e tyre bëjnë udhëtime fantastike. Përrallat ushtrojnë fantazinë e njerëzve. Me anën e tyre pleqtë ushqejnë te fëmijët ndjenjën e guximit dhe aftësitë për të luftuar në jetë, besimin tek e ardhmja.

Përralla është një ndër krijimet më të vjetra të prozës gojore dhe përgjithësisht të letërsisë gojore, mendimet dhe teoritë për lindjen e saj janë të shumta dhe mjaft të diskutueshme. (Historia e letërsisë shqipe I-II, 56, 57) Është e vështirë të kërkojmë origjinën dhe vendlindjen e përrallave pasi që janë krijuar shumë të lashta nga ana e fshatarëve të fshatit kemi shumë përralla, jemi munduar të shkruajmë disa ku do të shohim edhe disa fjalë që janë përdorur shumë në gjuhën turke, kemi edhe disa sllave. Jemi munduar të bëjmë krahasimin edhe me anë të fjalorit ku do të shohim se kanë kuptime të njëjta.

Përralla popullore

1.

Ka një familje që ka pas caull të vogël që shkuar në treg të shkurorës së kafshëve dhe ka marrë caullin me veten në masandë të detit dhe bërë një **sallanxhak-Luhatëse(turqizëm)** nëpërmend, caullin e lanë aty ku shkon tregtarët, të cilët shpesh pa shprehur se është afër caullit të **sallanxhakit** aty për aty, eka pa shqipja për një ditë drejt dhe më me kamet e veta e kapën caullin për **norte** të cilin e ka çuar ku ka jetuar vet shqipja, kur dalin baba dhe nana të shohin caullin caulli nuk është aty dhe nuk shohin asnjë shenjë, kapërcen **bajji** në vaket të caullit të sene xhej në mendojnë se e ka marrë dekur ose e ka vdekur. Pra, shqipja e ka marrë caullin që caullin ka çuar aty dhe ka shprehur me shprehjen e vet ajo rejtet bohet 16 vjet traupi i mlohet caucës me fjetjen e veta për një ditë dhe ka rejt me një ditë ajo cauca ska zdrop posh **hiç-asgjë(turqizëm)**. Në fund qetëri në gjatë pasanikës ka kërkuar nausea dhe ngejt

anet sja bo **kismet-fat i mirë(turqizëm)** kerkund, masandi i thun nanes atij gjalit shko me ni fallxhore en ajo shkon fallxhorja i thot se gajli jot **kismetin** e ka **nfilan-**(turqizëm) malin ene masahine babe ati gjalit mer ushtaret e vet en shkon nat mal tu hec tu hec kur nen hije tati drunit kan pa shom kuci kur e ngre krajen ni ushtar e shef ni cauc agje najlt shom t heshme en chuditen me at caucen se si mund tjetote ataj kto pi posh **if** folin asaj cauces najlt a mund tzdripish teposh ajo ju thot pa me ardh nana jem un nuk zdripi mas ni **vakti-koh(turqizëm)**vajn nane vet kur e shofin se nana e asaj asht shqipja chuditen ajo cauca miret vesht me shqipen se kto I kishin than kina ardh tet marrim per martes shqipja **if** thot un jam mpjak taj de shkojsh de martohesh po vetem nat shpaj xhi de shkojsh tma viesh ni flamur maj shpaj kur tmerzitem tvaj tet shof en ja kallxon kejt historin se si e kish mar shqipja caucen e **vogelvogël**, kur **if** ep urdhen shqipja cauces se shko cauca ju thot ushtarve tem bini race ato ja bien ratchet **if** vejshen en zdripen e marin e hipin nkal en kur hin nkatand marin lodra per tbo darsen en martohet aj gjali i paset me ket caucen xhi e kish rejt shqipja..mejsi u martaun mas ni **vakti-koh (turqizëm)** shqipja vdes..kjo caucac xhien en familjen e vet njer mas njeri en miret vesht..

Sallanxhak- Luhatëse

Hiç- asgjë

Kismet-fat i mirë

Vakti – kohë

KOHË f. sh.

1. vet. nj. Vazhdim e kalim i pandërprerë i minutave, i orëve, i ditëve, i muajve, i viteve etj. nga e shkuara në të ardhshmen dhe pa kthim prapa; gjatësia e gjëllimit të çdo gjëje dhe e vazhdimit të dukurive e të ngjarjeve, që matet me shekuj, me vite, me muaj, me ditë, me orë etj. Ndarjet e kohës. Njësitë e matjes së kohës. Në periudha të shkurtra kohe. Gjatë kohës. Me kalimin e kohës (me kohë). Koha ecën (ikën, shkon). Ndajfolje kohe. gjuh. Plotës kohe. gjuh. Koha është flori.(<https://sq.wiktionary.org/wiki/koh%C3%AB>)

2.

Ka kane niher ni mbret sham i pasun , ene ka kerkau nause . Ama mreti dashurohet te ni femen ajo ka kan sham e heshme ama mreti nuk e ka dit kurxha per at, vec i ka than tai de martohesh mu ene ajo meniher ka pranau se xhi ka than mreti asht ba.Ama mreti se ka dit se asht dashrau te xhipka .Mreti e mer nause ket cuacen e heshme dmth xhipken ene vazhdon te jetoje me at ne pallatin mbretor.

Ama dihet si asht te jetojsh me mretin i kie kejt **sende-gjërat (turqizëm)**, kie pushtet ,pasuri kit **sende** xhi i duhen ni njerit dmth ie i knacet me keit **sende** ene me **zhivotin-jetën(sllavizëm)**, ama ket nuk e ka pa kshau ajo cauca e heshme.Kur ni dit ajo xhipka i xhajn ni pal rake te vjetra ene ni shkop , ene naper oborin e mretit najsen te lipe ta boje at **zanatin-mjeshtër(turqizëm)** e vet ose xhipkallejkin .Kur e shef mreti cuditet ,kujton se ka liviz ka mendja ama kur e shef se me gjith mend e ka jet pa **llaf-fjalë(turqizëm)**

Ene thot vejt me vejti se xhipka kana kan xhipk ene ndiamant me jetau prap se prap de boje at xhipkallejkin e vet .

Sende – gjërat

Zhivotin- jetën

Zanatin – mjeshtër

MJESHTËR m. sh.

1. Punëtor i përgatitur që ushtron një zeje të caktuar, zejtar.

(<https://sq.wikipedia.org/wiki/Mjesht%C3%ABr>) Mjeshtër marangoz. Mjeshtër murator.

Mjeshtër rrobaqepës.

Llaf- fjalë

3.

Ka kane ni njer ne kataund,xhi e ka pas emrin Hasan .Ki Hasani e ka pas aren nxhitem me Hysenin .

Ene kan shku te larojne aren .Ama Hasani ka pas ni ka te ri ene ni ka plak .A hyseni i ka pas dy ka.

Hasani tu larau e ka raft vec kavin pjak.A hiseni e ka cullau pse e ref vetem kavin pjak ,ene ka shku e ka pajt ,o Hasan mu mi interson ni send ene e kam vu roe se tai e rafish vetem kavin pjak pse be nan nuk i rafish tu di si une .Ene Hasani e kallen ni cigare ene i thot kalle en tai dut kallzot xhi asht problemi .

Ene najsen Hasani ti kallzoje : se kavi pjak ja bon me saj kavit te ri mu kref ene per ata e kam raft kavin pjak se kavi pjak ka **sher-(turqizëm)** nauk i rivi ,ene aj asht cudit .

4. Ka kan ni pjak tu hec udhës ene ni gjali i ri tu hec zateken i thot **merhaba-përshëndetje (turqizëm)** pjaki en vazhdojn udhën, per ni udh shkojn misafir ene tu hec pjaki i kallxon **muhabet-bisedë(turqizëm)** kti gjalit en aj nuk folen hic llafet e pjakit nuk i ngjon kur mrajn te udha per tu da ki pjaki i thot o gjal çto llafet e fundit ti la amanet kur tzatekesh me deni njier pajte si e ka emnin en pi cellit katand ie en tu mraj pjaki t hije nder I thot en di llafe qera ku e kie vendin hunxhu en pa me tlip mus e ep manfund ja ep ni dhurat ni thejk kti gjalit ki gjali llafet e pjakit i fug nuj ki pjaki shkon nfamilyen e vet a ki gjali shkon te halla vet ki gjali kur hin te halla ato boen **hazër-gati (turqizëm)** tshkojn nkojshi per ni hatme, halla e mer en ket ki gjali drejt a hunxh nkraje tvendit po ataj en pjaki udhes xhi kish hec ish kan ataj kur e shef kt gjalin thot sa i kom fol prap a hunxh nkraje tvendit tkur vajn misafirt qer ki gjali tu dal tu dal mrajn nfund tvendit ene kur kan mar ta vien **sofrën-tryezën(turqizëm)** zonje shpajes fkatëten skam thejk ti pres bukët ki gjali hic pa ja lip ato thot kam un thejk ajo kur e mer thajkën e kti gjalit thot un e xheta kush ma paska pre burin mas ni vakti e paraqesin ket gjalin npolici en ket gjalin vajn e marin policia e shtajn nburg ket gjalin kursem ka mejt njer a ki gjali sja din emnin ati pjakit xhi tkallxoje se ja kish dhan thejken familja shkojn ta cesin pi burgi sen e cesin e rafin sham nburg kur pjaki mer vesht en shkon nburg en agje u thot se thejka asht e jemja un ja kom dhan kti gjalit ato e pajsin ku e ki mar aj thot se un kam duqan thejkash un e kom bjejt at thejken a sedi se kush ka kana j xhi e ka bo kët krimin en ato e cesin at gjalin pi burgi del pi burgi gjali en thot se mdulën llafet e pjakit meniher en u ka than kejtve se llafet e pjakit duet tngjohen.

Merhaba - përshëndetje

Muhabet- bisedë

BISEDË f. sh.

1. Shkëmbim i lirë mendimesh ndërmjet dy a më shumë njerëzve për çështje të jetës së përditshme ose të punës; të folur i lirë ndërmjet dy a më shumë vetave

Hazër – gati

Sofrën- tryezën

TRYEZË f. sh.

1. Orendi prej druri, prej metali etj. zakonisht me këmbë, me syprinë të rrafshët katërkëndëshe a të rrumbullakët, mbi të cilën mbajmë diçka, vendosim gjërat e nevojshme kur punojmë, kur hamë etj.

5. Ka kan ni cauce lazdraume e ka pas jemnin Hanife ene e kan lip npjot vende ajo ska shku se sham e lazdraume kur ni vend e lipin ati xhi e lipën I thun se asht sham e lazdraume aj thot nasht un de lipi për gjalin en kto e japin en vajn **vakti-kohë (turqizëm)** e marin nause ene kjo at dit nosron en asni kacejt buk si japën ene neser çashtau prej se di japën buk ska, kur marin tshkojn nfush pjaki i shpajës i thot Hanifes kush punon ha kjo si ka nejt tre dit pa hangër kjo meniher nejsën tpuoje kur ni dit vajn baba en nana ta shofin kjo tu ngarend va celën derët e mdhoja sa hin nder u thot se ktau kush punon ha kush spunon ska t haje en ato ceshin Hanifje lazdrume paha ra për udhe.

6. Ka pas ni luftë ni **asker-ushtar(turqizëm)** i luftës kur kan luftau askerët ai ka hik a mçef mas gjardhit kur ka ardh buka ka dal ma i pari kur njani pi askerve e dikton ket se xhi bon ene e paraqt te **kapetan (turqizëm)** en aj e mere ne ref me **kaxhejk-shkop (turqizëm)** e ref ene i thot kur shkojshna nluft taj u mcefshe mas gjardhit a kur vajte pitja taj dishle ma i pari kur shkon prap nluft del i pari se **qiteki (turqizëm)** ka dal pi xheneti.

Asker – ushtar

USHTAR m. sh.

1. I riu që kryen shërbimin ushtarak; ushtaraku më i thjeshtë. Ushtar i ri (i vjetër). Ushtar shembullor. Ushtar i thjeshtë. Ushtar i këmbësorisë.

Kanxhejk –shkop

7.Ka kan ni gjal tu zan peshk en kapercen ni pasanik e shef at gjalin tu zan peshk nat mrezhën e ati gjalit ka pejck ni saj peshki a aj gjali me at pasanikin zihen ataj aj gjali i thot me ckët sajvin e peshkit tamar kejt pasunin aj thot me cket sell ni gram mundish tma marish en zihen ataj njani me qetrin ene e mer ket gjalin nshpaj per tamat **alltanin-argjent (turqizëm)** ene e maten me at sejvin e peshkit i mer sham killo alltan ene aj cuditet en aj meniher shkon e mer kshilltarin e vet ta shof se si ki ma mur alltanin me ni saj peshki en aj kshilltari mer pak traull I fugën sejvit en pejkën **vaga-peshore (skllavizëm)** ene gjali u tha se sejvi **dunjas-botë (turqizëm)** nuk frahet traulli mshelën kejt.

Alltan – argjend

ARGJEND m.

1. kim. Metal i rrallë e i çmuar, me ngjyrë të bardhë të shkëlqyer, që punohet lehtë dhe që përdoret për të bërë sende zbukurimi, monedha (<https://wiki.shqipopedia.org/argjend>)

Vaga – peshore

PESHORE f. sh.

1. Vegël e posaçme që përdoret për të përcaktuar me përpikëri peshën e trupave e të sendeve të ndryshme; kandar. Peshore e përpiktë (e saktë). (<https://sq.wiktionary.org/wiki/peshore>)

Dunja- botë

BOTE f. sh.

Enë prej balte; shtambë me përmasa të ndryshme që përdoret për ujë, për verë etj. Pi me bote. Një bote me verë.

4.5 GOJDHËNA

Është një tregim mbi ngjarje historike gojore dhe për persona të zbukuruar nga fantazia popullore.(Bekteshi,2016:75)

Sheipi dhe Abdullahi kanë shkuar në mbëmremje për të ujitur, mirëpo mbrëmja i zuri në fushë dhe ata vendosën që atë natë të qendrojnë në fushë. Gjatë natës duke fjetur Sheipi degjon një zhurmë të çuditëshme dhe zgjon Abdullahin nga gjumi, ai i thotë: Fji ,fji ,fji se s`ka gjë, buria bën (Fabrika afër fushës).Kur zgjohen në mëngjes e shohin se ujku ua ka ngrënë kuajt .

4.6 GJËEGJËZAT

Janë pyetje që bëhen zakonisht në formë metaforike,për të gjetur një send që nënkuptohet në to. Shërbejnë si mjete argëtimi në mbledhje të rinjsh, në mbrëmje, me rastin e festive, thuhet nga pleqtë për të provuar zgjuarsinë e të rinjve. Në kohë të vjetra gjëzat kishin një funksion. Ato lindin si një nga format e njohjes së botës reale.

Gjëzat kanë pasur edhe një karakter magjik e ritual dhe kishin të bënin me sekretet fetare .Ato ishin shpesh një mjet për të provuar zgjuarsinë e një njeriu. Në shumë popuj me gjëza provonin zgjuarsinë e një të fejuari. (Historia e letërsisë shqipe I-II,53,54)

Me vete e ke por me sy nuk e sheh,kush është? (Emri)

Nëna lag e leqe,baba me mustaqe,cauca shom heshme (Rrushi)

Ni mijë kallogjer e pa fushë e pa derë (Farat e kungullit)

Bijë fushe,nuse shpie (Netlla)

Di motra me ni kerthejz (Gërshërët)

50 nuse me buzë të kuqe (Qibriti)

4.7 FJALË TË URTA

Janë krijime të shkurtëra popullore që përbëhen vetëm prej një fjalie. Aty shprehet përvoja jetësore e të moshuarve, e cila duhet të shërbejë si mësim gjeneratave të reja. Zakonisht përbëhen prej dy pjesëve.`

Qeni i but thith dy nëna (përdoret kur njeriu është i butë e ka dy nëna)

Nuk ngopet ariu me miza(për një njeri që është i trashë dhe i nxjerish pak ushqim)

Fumaja ti fajtën di kam me ni kundër(aq të dhimbset fëmiju saqë nuk ka përshkrim)

Sa e ki cergen(çilim)shtrej kamët(kur njeriu me fjalë shumë me vepra pak)

Mus mi chullo hundët,cullomi punët(kur vinë misafiri)

Dersin ma ngjojni punët mu mi chullojni (më së shumti përdoret nga hoxhallarët në xhami)

Si i kije shokët ije ene vet (me kanë rin ashtu edhe je)

Njeri lidhet për fjalësh e kau për briri (fjala është gjëja kryesore poashtu edhe brirët)

Mos ju frig krismës por plumbit (pumbi të vret)

Koka,koka bëhet oka.

Dita e majr shajfet pi nsaba (prej në mëngjes mund ta shohim kohën e mirë dhe të keqe ka fjalën për një njeri punëtor)

Qeni xhi slafen kacën (sado që një qen le haj nuk të kafshon)

Peshki ndet, tava nzarm (kur deshiron diçka por nuk e ke ose kur premtton ndonjë gjë që se ke)

Mashna dixhet halla krefet (kur një përsôn meret me veten)

Nuk shkon kunglli saher maj uj

Nja here nja bojn di ta dijsh (kur njeriu nervozohet me diçka)

Ngjoj shtata teat bon si din vet (përdoret kur duam të bejmë ndonjë pun dhe pyesëm më mirë mos pyet askën)

Dardha ner dardh bie (është kur pëlqejmë ndonjë gjë ose kur nuk pëlqejmë)

Gjuha shkoan ku dhem dhami

Xhi ke bo det bojnë ene nja de ta shtojnë (fjala më e përdorur nga të moshuarit)

Ditën e arifes nuk mtrashet kurhani (për gjerat të cilat i lëmë në fund themi këtë)

Tu e pas mashen mu i dixh durët (kur kemi ndonjë gjë për të bërë dhe nuk përdorim gjërën e duhur në atë punë themi)

Ta ap doarën ma mer krahin (kur njeriut i bënë mirë dhe kërkon ende më shumë)

Punë, ma sham llafë ma pak (prej llafëve nuk nxjerrim asgjë por prej punës)

Gjoja ta bon,kraja ta hek(goja është ajo e cila ska koc thuhet)

Nuk mahen di karpuza ner ni setell (se të bien poshtë)

Raj shtremët e fol drejt (kur shkon misafir dh eke pas shumë hyzmet)

Ma majr me t'hujin se me tandin (më mirë të kesh punë me një të huaj se sa më një familjar)

Ku asht vneashti madh mere shpoartën e vogël

At dier xhi se çelën çelsi, e çelën parja (që parja e ka fjalën tash për çdo gjë)

Kush çeshën,e nxheshën (që nuk duet me paragjykuar,përdorim kur diçka nuk shkon ashtu siç duhet)

Kush e ka mizen nër ksul,e krun krajen

E keqja nuk harohet, ama e majra po

E drejta vnon pak,ama nuk haron(duhet të jemi gjithmonë të drejt)

Kreu IV

FENOMENET FONETIKE

Janë të rëndësishme në gjuhësi tërë ato dallime që ndodhin në të folme të caktuara. Kemi dallime të llojit siç janë: heqja apo shtimi i ndonjë tingulli apo edhe të ndonjë rrokje të tërë ndonjëherë. Këto ndryshime kanë ndodhur nëpër periudha të ndryshme poashtu edhe për shkaqe tëndryshme.

Ndër faktorët që ndikojnë në këto ndryshime, më tepër u takojnë huazimeve të ndryshme që ka pësuar gjuha shqipe. Por këto dukuri kanë ndodhur edhe nën ndikimin e tingujve fqinj që kanë qenë afër tingullit që ka pësuar ndryshime. Këto ndryshime, pra, kanë qenë të kushtëzuara nga tingujt fqinjë.

Dallime të tilla kemi si:

5.1 Metafonia

5.2 Apofonia

5.3 Metateza

5.4 Rotacizmi

5.5 Diftongimi

5.6 Palatalizmi

5.7 Asimilimi

5.8 Disimilimi

5.9 Apostrofi

5.10 Sonorizimi

5.11 Agultinimi

5.1 Metafonia:

Kalimi i tingullit **-a** në **-e**, është i njohur me këtë emër. Këtë dukuri e kemi të pranishme në këtë të folme.p.sh. **mer** (<marr), **nat** (<net), **musteçe** (<mustaqe).

5.2 Shurdhimi:

Kjo dukuri ka të bëjë me shurdhimin e një tingulli në cilindo pozicion qoftë. Kemi raste kur shurdhohet një **-xh** dhe kalon në **-ç**, d.m.th. kemi të bëjmë me kalimin e bashkëtingëlloreve të zëshme në të pazëshme. P.sh. **borç** (<borxh) . Gjithashtu në këtë të folme kemi të pranishëm edhe shurdhimin e një **-f**, kalimi i saj në **-v**. P.sh. **kadaiv** (<kadaif) . Shembuj të tjerë: **zoç** (<zogj), **doxh** (<dogj), **garash** (<garazh), **gjarth** (<gardh), **elp** (<elb).

5.3 Sonorizimi:

Është një fenomen i kundërt me shurdhimin, kjo dukuri ka të bëjë me kthimin e bashkëtingëlloreve të pazëshme në bashkëtingëllore të zëshme. Ky fenomen ka përfshirë **-s'** mohuese, duke e kthyer atë në një **-z**. P.sh. **z'bon** (<s'bon), **z'du** (<s'dua), **z'bana** (<s'bëra), **z'vaj** (<s'vaj), **z'dal** (<s'dal), **z'duroj** (<s'duroj), **z'besoj** (<s'besoj) etj. Kemi edhe raste kur një **-g** sonorizohet. P.sh. **kajnk** (<këngë) .

5.4 Asimilimi:

Kjo dukuri fonetike ka të bëjë me përngjasime të tingujve që gjenden pranë njëri-tjetrit, pjesërisht apo tërësisht. P.sh. **kina** (<kemi), **qetër** (<tjetër), **gjek** (<djeg), **bilizik** (<bilezik), **alltobus** (<autobus) .(Ibraimi,2014:24)

5.5 Proteza:

Kjo dukuri ka të bëjë me shtimin e ndonjë tingulli në fillim të fjalës mirëpo, në këtë të folme e kemi prezent këtë dukuri. P.sh. **hik** (<ikë).

5.6 Empeteza:

Fenomeni ka të bëjë me shtimin e një ose disa shkronjave në mes të fjalës. Ky fenomen është shumë pak i shfaqur në këtë të folme. P.sh. **uftëll** (<uthull) .

5.7 Epiteza:

Kjo dukuri ka të bëjë me shtimin e një tingulli në fund të një fjale. Është një dukuri mjaft e rallë e kësaj të folme, këtë e gjejmë në shembujt: **dhalltë** (<dhallë).

5.8 Afereza:

Pasi që në këtë të folme nuk kemi të bëjmë me rënie të tingullit në fillim të fjalës do të thotë se ky fenomen nuk është i pranishëm në këtë të folme.

5.9 Sinkopa:

Për dallim nga afereza kjo është një dukuri e shfaqur në këtë fshat, këtë e vërejmë në shembujt: **shpaja** (<shtëpia), **shiptar** (<shqiptar), **kshu** (<kështu), **uk** (<ujk), **li** (<lyej), **dell** (<diell) .

5.10 Apokopa:

Dukuria e zhdukjes së tingujve në fund të fjalës është e pranishme në këtë të folme, më tepër vërehet tek rrënja e -ë fundore të fjalëve. P.sh. **dor** (<dorë), **moll** (<mollë) etj. Këtë e hasim edhe në disa shembuj: **u trem** (<u tremb), **televizi** (<televizor), **plum** (<plumb), **li** (<lyej) .

5.11 Metateza:

Ka të bëjë me ndrrimin e vendeve të tingujve në brendi të fjalisë. *P.sh. bajrak (<barjak), thkehen (<kthehen), zrohëm (<rrëzohëm).*

5.12 Elizioni:

Kjo dukuri ka të bëjë me zhdukjen e një zanorje të patheksuar të një fjale, para një zanorje tjetër të fjalës që vjen pas. *P.sh. udh e keçe (<udhë e keqe) .*

5.13 Aglutinimi:

Kjo dukuri fonetike ka të bëjë me shkrirjen e dy-tre fjalëve të pavarura nga njëra-tjetra, në një fjalë të vetme. *P.sh. gojhapmi (gojë hapuri), sajbardhi (<sy bardhi), flokgjata (<flokë gjata), ujtithart (<ujti i tharët) .*

5.14 Palatalizimi:

Vjen nga fjala latine **palatum=qiellzë**): Është kalimi i tingujve të ndryshëm në bashkëtinë e palatale a qiellzore. Ky ndryshim ndryshe quhet **qiellzim**.

Në gjuhën shqipe palatalizohen në pozicione të caktuara kryesisht tingujt **K,G** dhe **J** në tingujt **Q,GJ,j**,ja disa shembuj:

Peshk(<peshq),Lag(<leqe),Mik(<Miq) Fik(<Fiq),Shteg(<shtek),Qark(<Qarqe),Pjek(<Poqa)

5.16 Kontraksioni:

Rasti më i shpeshtë dhe më karakteristik i kontraksionit është mbledhja (tkurrja) në një vocal i dy vokaleve të ndryshëm.

Kontraksioni ndodh sidoms me grupe vokale ae dhe oe që kemi bërë fjalë në kapitullin e diftongjeve dhe të togjeve të zanoreve ,këtu do të flasim vetëm për kontraksionin e vokaleve të

tjera. Nga kontakti ë+ e d.m.th një –ë e pjesëz të (të trajtave të kohës së ardhme,të mënyrës lidhore,urdhërore etj) dhe me trajtat e shkrutra të përemrit vetor në të shumtën kontradiktohet me a.(Demiraj,1966:124)

Psh: Ta b<uojsh ,lish<u<ojsh ,ta majsh ,ta p<onojsh,gurmojsh etj (Te bësh, të lëshosh,të mbajsh, të punosh,të gërmosh),Krahas këtyre kontradiktohet edhe në –a .Bashkimi i tingujve ë+e në raste më+e,:Ma dhavë ,ma ktheve , ma maurre.Në të folmet e rrethit të Tetovës konradiksionin e ndeshim rall .Nuk është numri i madhë i fjalëve që kontradiktojnë.

5.17 Apostrofi:

Apostrofi është shenjë e veçantë drejtëshkrimore që ka formën e presjes/'/, e cila shërben për të shënuar rënien e ,ë-së fundore. Përdoret kryesisht te, trajtat e shkurta të përemrave vetorë më dhë të kur ato janë para trajtave të shkrutra i dhe u psh:m'u,m'i, t'i;P.sh:M' i jep detyrat ,pasi t'i zgjedh, do t'i jap t'i përshkruash. Pjesëza të e mënyrës lidhore dhe paskajore ,kur ato janë prara trajtave të shkrutra të përemrave vetorë,i,u ,ju, jua, ua. te vendi im më tëpr përdoret pjeseza e apostrofit t', dhe t'u ku e cila ka zënë vend shumë në të folëm tanë dhe që është më e shpeshtë.

5.18 Hundësia e zanoreve (Nazalizimi):

Një tiparë dallues i varieteve gjuhësore është dhe hundësia e zanoreve, dukuri fonetike kjo e të gjitha të folmeve gege, psh: emni, vendi, peni, ka,ja (trajta dialektore) e të folmeve kam dhe jam. Ekzistenca e hundorësisë në njërin dialekt dhe mungesa e saj në dialektin tjetër përbën një ndër dallimet më qenësore të shqipës së vjetër dhe të shqipës së sotme. Kështu ndërsa në të folmet e tsokërishtës sistemi vokalik karakterizohet vetëm nga një palë zanoresh fonema, nga zanoret gojore,psh:a,e,o,u etj, në të folmet e gegërishtes sistemi vokalik karakterizohet nga dy palë zanoresh fonema edhe nga zanoret gojore ,a,e,o,u etj. Nga zanore hundore (<a,<ë<,o<,u,etj) ,ç'ështëja e ruajtjes ose shkrirjes së diftongjeve dhe togjeve zanore e bashkëtingëllore po kështu është një nga tiparet dalluse të variaveve gjuhësore. Në variatet e ligjërime dialektore të anëve veriperndimore të etnise shqiptare mbizotron ruajtja e ditongjeve ua, ie psh: ftua,g'zua,k'cye,miell,etj

5.19 Monoftongimi:

Po ky fenomen fonetik dallohet dhe varietetet e të folmet verilindore të shqipes në të cilat mbizotron monoftongimi I tyre në përbërsin e parë psh: shku, shkru, dill, thy,çun.etj.Është pare nga studiues të ndryshëm se ka raste të ruajtjes së këtyre diftongjeve, psh: Kur I çun agje.. Tipar dallies varietetesh gjuhësore jane edhe togjet zanore ae dhe oe,të cilat në të folmet e gegërishtes verilindore, p.sh. ruhen të pareduktara **psh:Thae (the), dhae(dhe),pae(pe), roe(re), voe(ve) etj;** Edhe ne fushën e konstatizimit mudn te vihen re disa dallime te varietetesh ,sidomos sa u takon grupeve te bashkëtinglloresh,psh:nd, mb, ngj etj,. Te cilat kanë dhënë reflekse te ndryshme në të folmen e shqipes dhe trajtohen si tregues varietetesh ne shtrirjen dhe në nivelet e ndryshme sociolingusitike.

Në të folmet veriperendimore të shqipes mund të vihen re disa dallime varietetesh ,sidomos sa u takon grupeve bashkëtinglloresh psh:kuvet,ner, paj, lak,etj. Fusha e fonetikës është terreni më i gjerë në të cilin pasqyrohen të gjitha shtresat shoqërore dhe në të gjitha anët e shtrirjes gjeografike të një gjuhe. (Topalli,1974:299)

Kreu V

Lirika popullore shqiptare në trevën e Përshefcës

Lirika përveç epikës dhe dramatikës është dhunti e tretë letrare. Poezia lirike hyn në rradhën e krijimeve më të lashta letrare. Vetia themelore e poezisë lirike është se këngëtari ose poeti shfaq përjetimet e veta si: gëzimet, dëshirat, shpresat dhe vuajtjet. Poezia lirike ndahet në lloje të shumta: oda, eptafi, elegjia, epigrami, poezia e dashurisë, poezia përshkruese, poezia sociale, himni etj. Është e lidhur me rriet, zakonet, festat (këngët e punës, këngët kalendarike) me ngjarjet historike (këngët e mërgimit) me çastet kryesore të jetës së njeriut: lindja ,dashuria, vdekja (këngët e dasmës, këngët e dashurisë, këngët e vajtimit).

Në punimin Gjurmime Folklorike u përpoqa të ndriçojë disa anë të lirikës gojore, jam përpjekur të vë në pah se sa ka ndryshuar folklori që nga lashtësia deri në ditët tona a ka mundur që edhe kjo pjesë e lirikës popullore shqiptare t'i ketë mbetur besnike traditës ose po transformohet. Duke u mbështetur në kontekstin e mendimeve të këtilla detyrohem ta pranojmë konceptin e dytë: të ndryshueshmërisë permanente të formave poetike të letërsisë gojore dhe në këtë mënyrë pranojmë e njohim edhe proceset shoqëruese të tyre: lin djen, përsosjen, zbehjen dhe zhdukjen, sepse është e pamundur të mendohet ekzistimi i përhershëm në kohë i formavë poetike të letërsisë gojore.(Asani,2011:27)

KËNGËT POPULLORE(të fshatit Përshefcë)

6.1 Këngët e dashurisë

Shquhen për nga vlerat artistike dhe estetike në krahasim me llojet e tjera të lirikës popullore, pas këngëve të dasmës këngët e dashurisë për nga numri janë më të shumta dhe më të arritura artistikisht jo vetëm ndër ne, por edhe te popujt tjerë.(Asani,2011:70).

PSE MJE HIDHNU

1. Pse mje hidhnu ti me mue
O moj vetull hollë,kush të foli
Keç për mue ,pse s`po don mem fol
Of aman...

2. Zemra ime prush pom dixhet
Meta ta than ni fjalë,
Ma dhuro një lule të bukur
Deri sa të jem xhall

3. Pse s`ma thu ni fjalë

Të amël o moj pëllumbesh
Kush të foli keq për mue ,pse
S`po don me qesh of aman...

6.2 Këngët e synetiet

Këngët e synetit apo siç quhen kohët e fundit këngët e rrethprerjes janë relativisht të shumta për nga numri, krahas këngëve në fshat sot e kësaj dite janë ruajtur edhe ritet që bëhen para dhe pas synetit. Në fillim para synetit fëmijët i lajne në koritë me lule të ndryshme pastaj vishen teshat e synetit dhe i shëtisin fëmijët me veturë nëpër rrugët e fshatit ku pasatj vinë në shtëpi dhe luajnë me lodra apo me dahire duke kënduar këngë të ndryshme për djalin. Të nesërmen merret fëmija dërgohet në spital ose vinë në shtëpi për ta bërë synet, kryhet kjo procedurë dhe të nesërmen ftojnë gjithë familjen më të ngushtë për darkë të festojnë. Kjo është një traditë e jona e cila praktikohet sot e kësaj dite nga shumica por tash nga të rinjtë nuk preferohet shumë ku ky manifestim nuk bëhet aspak.

1. Shpija jon me tulla me tulla hopa,
E bajm synet sead agen me bura,
Me bura hopa mashallah,

Shpija jon me drasa me drasa hopa,
E bajm synet sead agen me vajza,
Me vajza hopa mashallah,

Shpija jon e lyme o per bukuri,
E bajm synet sead agen o me djemt e ri

O me djemt e ri hopa mashallah

2. Ka hyp sead aga per mbi çeshem oj nan ,
Per mbi çeshem oj nan,
Nuk bahem synet se jam I heshem oj nan,
Jam i heshem oj nan,
Ka hyp sead aga per mbi koder oj nan,
Per mbi koder oj nan,

Ka hyp sead aga per mbi koder oj nan,
Per mbi koder oj nan, Nuk bahem synet se jam I vogel oj nan.

6.3 Këngët dasmës

Këngët e dasmës janë ndër më të shumtat në folklorin tonë dhe rrahin një tematikë të gjerë nga disa aspekte të jetës, duke përcjellë mjaft besnikërisht doket dhe zakonet popullore në ritualet e ndryshme. Këngët dhe ritet e dasmës të krijuara që nga kohët më të hershme nuk e kanë më atë forcë që e kanë pasur dikur. Kohët e fundit dasmat dhe ahengjet e tjera bëhen në restorant me muzikë tepër të zhurmshme dhe zgjasin vetëm një ditë. Kjo ka ndikuar dhe do të ndikojë dukshëm që këngët dhe ritet e dasmës të zhduken gradualisht.

1.A ka lyp Lulija lir jo jo,
E ka lyp vendin e mir po po,
E ka lyp e ka gjet po po,
Hamdi aga si syret po po...

2. A ka lyp Lulija pare jo jo,

E ka lyp djalin me shkolle po po,
E ka lyp e ka gjet po po,
Hamdi aga fakulltet po po...

3. Nana Hamdi ages o po bojke be,
Pasha djalin o e moj pasha ren,
Pasha djalin o e moj pasha mallin,
Na ka marr Lulija o bashin e djalit,

Atje larte o, o djelli ka le,
Na u gzue o, oj nana per re...

4. Rreth e mreth i rash Përshefcës
Oj Lulije reja pasanikut,
Jalla jalla sa te dojna ,
Oj Lulije u bane e jona

6.4 Këngët e Shën Gjergjit

Shëngjergji kremtohet më 6 maj, kjo festë është mjaftë e pasur me rite, formula magjike dhe këngë popullore. Prej kohësh thelbi i teksteve poetike për Shëngjergjin lidhet me rrite parakristiane se prapa shenjtorëve të krishterë fshihen hyjni pagane. Dita e Shëngjergjit llogaritet si festa më e madhe pranverore të cilën e festojnë jo vetëm kristianët por edhe gjithë banorët e Maqedonisë. Në fshat kjo feshtë nuk festohet si më parë me gjithë ato adete të ndryshme.

T' lumet na qi jemi vajza,
Na marojm xhamper me krabëza.

Xhamper me krabëza i ngjesim pulla,
Vjen Shin Xhergji, kputim lule.

Kputim lule e kukureka,
Në shtrat t' nanës, na zen dreka.

Vjen kunata me na thirë
Hanum vajza, hajdi hamë sillë!

Oj, kunatë, çka ne ke qitë?
Tamël dhensh ,bukë e kryp.

Oj Hanife honëm-me jelek të keq,
Luj, e mir o, edhe kët Shin Xhergj,

Edhe kët Shin Xhergj nëpër hije,
Në Shin Xhergjin tjetër me santine (dimia).

Këngët popullore sot nuk përcillen vetëm gojë më gojë nga njëri brez te tjetri, por ato përhapen edhe nëpërmjet valëve të radios e të televizionit, nëpërmjet shtypit, kasetave, CD-ve e klipeve të ndryshme. Në këtë mënyrë poezisë popullore i jepet edhe muzika, tani ajo po përpunohet, stilizohet e po transformohet dhe po i përshatet gjithnjë e më shumë kushteve tona bashkëkohore. Kompozitorët dhe këngëtarët në tekstet e këngëve popullore të traditës gjejnë vlera të larta artistike dhe estetike.

Vlen të theksoj se qytetërimi, në njërën anë dhe globalizimi, në anën tjetër po e bëjnë të veten, disa këngë, rite, adete e zakone me kalimin e kohës po zhduken gradualisht, në heshtje, pa

lënë kurrëfarë gjurme edhe pse kanë dhe paraqesin vlera të çmuara e të mëdha për kulturën shpirtërore dhe materiale të popullit tonë.(Asani,2011:256)

MALLKIMET

Sikundër gjuhët e botës edhe gjuha shqipe zotëron një laramani mallkimesh. Mallkimet mund të tingëllojnë të frigëshme por ato mund të bartin edhe humor, kur i lexojmë ato duken se kanë shumë qëllime të këqija dhe na bëjnë të ndjehemi shumë keq.

Mallkimet në fshatin tonë përdoren më së shumti nga gjinia femërore ku shumica më e madhe e tyre mallkojnë më së shumti se burrat. Këto mallkimë të përmendura i paraqesim më së shumti te fëmijët.

Mallkimet që lidhen me fenë: Zoti të vraft, eh shajtoni niher,o lugjat ,e dreç,mu haro se ka Allah,ta mare dreçi, kur zoti mos te dhasht,tlaft zoti sakat.

Mallkimet që lidhen me kafshshët: Oj Magjarice ,oj mushk, o çen i zgebët,si lop,o peshk xhipi,cent te hankshin,bir mece.

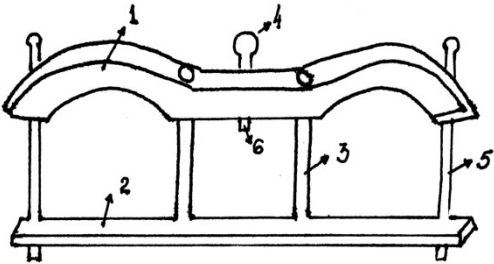
Mallkimet që lidhen me gjymtyrët: T'raft pika në zemër,pushka tlaft,oja traft,te vraft xhini I nanës.

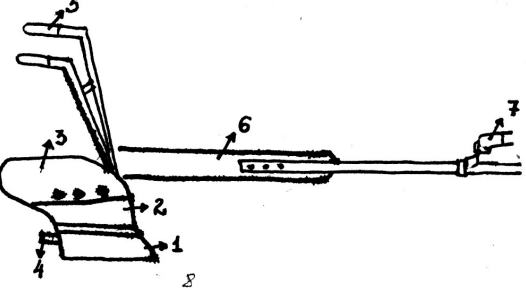
Mallkimet që lidhen me vdekjen: Damlla t'raft, n'katran të shtejfsha,shpajrtin du ta çes,oj xhenaze,te vorzit vendin e kie,te biesh ene mu ngrahesh ma ,tet han krejmat,të shtefsha ne traull.

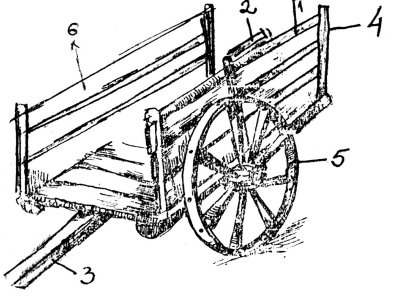
Mallkimet që lidhen me moralin e njeriut: Drit kur mu pafsh,deret tu mshelshin ,diellin mus e shofsh,tejmi i oxhakit tu nalt, tu shkatroft shpaja, emni tu haroft, zverdhëshi niher, zane e zezë, oja te raft, me kon tet haje traulli,hair kur mu pafsh, hoxha të laft ,mos tet zafsh akshami, mos tut zane sabahi.

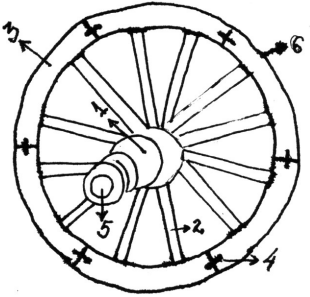
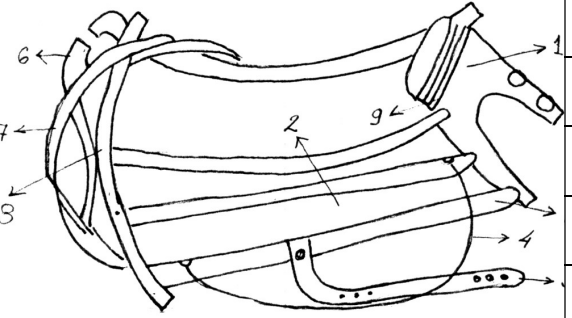
Kreu VI

LEKSIKU NGA FSHATI PERSHEFCË

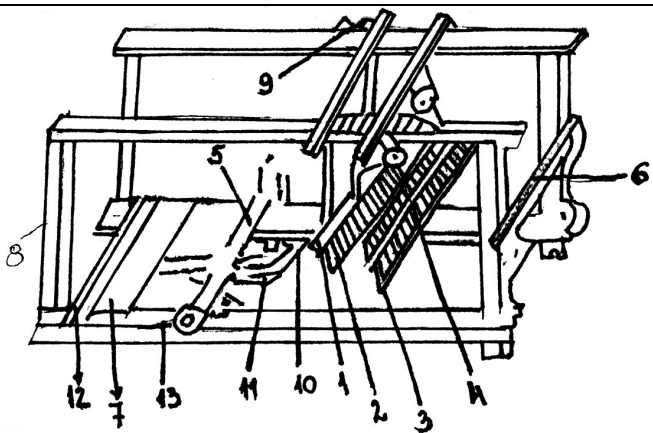
Foto 1. ZGJEDHA		
	1.	Zgjedha
	2.	Podi
	3.	Zhegla tmbrendshme
	4.	Kujni i Arejshit
	5.	Zhegla te jashtme
	6.	Arejsh

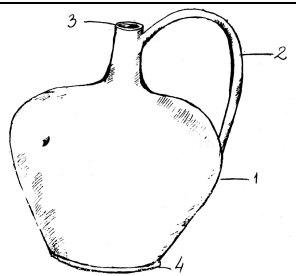
Foto 2. PARMENDA	1.	Rallnajk
	2.	Shpata
	3.	Drasa
	4.	Mllada
	5.	Dorzat e Pllugut
	6.	Gredel

Foto 3. QERRJA			
	1.	Lidhset	
	2.	Frenat	
	3.	Oaka	
	4.	Direkat	
	5.	Kollca	
	6.	Drasat ansore	
		7.	Kapsja apo Kuka

Foto 4. RROTA			
	1.	Oska	
	2.	Spejca	
	3.	Druni	
	4.	Tabona	
	5.	Gllavina	
	6.	Shina	
Foto 5. SAMARI			
	1.	Terkuza-Ublluki	
	2.	Lekura	
	3.	Shpatllat	
	4.	Lecet	
	5.	Kaishi	
	6.	Varse	
	7.	Vethnejke	

	8	Kaishi mbi
	9	Kashta nder lekur

Foto 6. TEZGJAHU – VEKU -		1.	Nen Kemes
		2.	Licat
		3.	Shpatat
		4.	Makare
		5.	Shuli-par
		6.	Shuli-mram
		7.	
		8.	Direkat
		9.	Varset e Liceve
		10.	
		11.	Pejt
		12.	
		13.	

Foto 7. SHTËMBA			
		1.	Rethi
		2.	Veriga
		3.	Gryka
		4.	Fundi

7.1 MALLKIMET

Sikundër gjuhët e botës edhe gjuha shqipe zotëron një laramani mallkimesh. Mallkimet mund të tingëllojnë të frigëshme por ato mund të bartin edhe humor, kur i lexojmë ato duken se kanë shumë qëllime të këqija dhe na bëjnë të ndjehemi shumë keq.

Mallkimet në fshatin tonë përdoren më së shumti nga gjinia femërore ku shumica më e madhe e tyre mallkojnë më së shumti se burrat. Këto mallkimë të përmendura i paraqesim më së shumti te fëmijët.

Mallkimet që lidhen me fenë: Zoti të vraft, eh shajtoni niher,o lugjat, e dreç, mu haro se ka Allah,ta mare dreçi,kur zoti mos te dhasht,tlaft zoti sakat.

Mallkimet që lidhen me kafshshët: Oj Magjarice, oj mushk, o çen i zgebët,si lop, o peshk xhipi, cent te hankshin, bir mece.

Mallkimet që lidhen me gjymtyrët: T'raft pika në zemër, pushka t`laft, oja traft, te vraft xhini i nanës.

Mallkimet që lidhen me vdekjen: Damlla t'raft, n'katran të shtejfsha, shpajrtin du ta çes, oj xhenaze, te vorzit vendin e kie,te biesh ene mu ngrahesh ma ,tet han krejmat,të shtefsha ne traull.

Mallkimet qe lidhen me moralin e njeriut: Drit kur mu pafsh, deret tu mshelshin, diellin mus e shofsh, tejmi i oxhakit tu nalt, t`u shkatroft shpaja,emni tu haroft, zverdhëshi niher, zane e zezë, oja te raft, me kon tet haje traulli, hair kur mu pafsh, hoxha të laft, mos tet zafsh akshami,mos tut zane sabahi.

7.2 Emërtimi i luleve në oborr

- **Sardoja**
- **Lule mus um prek** (E ka kështu emrin sepse nuk duron dorën e njeriut)
- **Dhëndri dhe nusja** (janë lule që nuk rriten pa njëri –tjetrin, prej këtij ka tre lloje ngjyrash: të kuqe, të portokallt, të verdhë)
- **Pembezare**
- **Lule molle**
- **Karajofil**
- **Lule shpate** (është lule, që i ngjan shpatës ,dhe për këtë shkak e ka mar emrin kështu, është shumë e fortë nëse e prek me dorë dhe helmuse.)
- **Fjoska** (janë lule shumë të bukura, këtu përfishhen të gjitha ngjyra)
- **Shenboja** (kanë erë shumë të mirë, çelin në verë dhe kanë lloje të ndryshme të ngjyrave)
- **Busulek** (është lloj lule me arom shumë të bukur që përdoret si ilaç dhe jetëgjatësija e saj është minimum 5muaj.)
- **Lalelule** (quhet kështu për arsye se është shumë ngjyrshë)
- **Lule shqere** (këto lule çelin në stinën e pranverës)
- **Lulebore** (janë lule të bardha dhe u ngjan vathëve më parë i kan quajtur edhe lule vathi)
- **Zambak**
- **Lule fiery**
- **Lule vere**
- **Trandafil**
- **Sajzeza** (lule që rritet vetem gjat stinës së verës ,këtë e karakterizojnë ngjyrat :e verdha, dhe e zeza, një ndër lulet më të popullarizuara të pollogut.)
- **Lule kompiri**
- **Kaktus**

- **Lule lakre** (është lule e cila nuk çel,përbëhet vetem prej gjethi,gjethi i kësaj luleje ne e përdorim për shërimin e varave)

7.3 Emërtimi i bimëve në fushë

- **Thana**
- **Gistilica** (Është lloj gjethi që ritet në fushë ,ka shije të tharët).
- **Kumbulla e egër** (ka shije të tharët, dhe ritet ne fushë).
- **Kaça** (është lloj fere, që ritet ne fushë, ka ngjyrë të kuqe, dhe perdoret për çaj më së shumti).
- **Manafera** (Është bimë që ritet kudo nëse e mbjellim ,ka ngjyrë zezë ,përdoret për reçele).
- **Mani** (Është dru,që ritet vetëm ne temperature normale.Egzistojnë dy lloje të këtilla: Man i zi dhe Man i bardhë).
- **Lethija**
- **Arra**
- **Hithra** (Është bimë që ritet kudo, ka ngjyrë të gjelbërt,kur e prekish me dorë djeg ,përdoret ne mjeksi, por te ne është perdorur për gatim).
- **Malina**-(Është bimë si manafera por me ngjyrë rozë ,përdoret për ngrënje).

7.4 Emërtimi i bimëve dhe drunjve në pyll dhe mal

- **Gjershejka(Borovnic)**- Është lloj druri që përdoret për lëngje.
- **Fieri** –(Është lloj druri me ngjyrë të gjelbërt ,gjethet i ka të ndara në mes dhe shërben vetëm për zbukurim.)
- **Kaça**
- **Çamat**-(Është lloj druri që i përket drujve gjethgjilpër ku ritet edhe ne vend malor -fushor.)
- **Pisha**-(Është lloj druri që i përket familjes gjethgjilpër)
- **Jasejk**-(Është lloj druri që ritet në mal,dhe që ritet me një madhesi te jashtëzakonshme.)
- **Ahi**-(Ritet vetem në zona malore dhe temperaturë te ftohtë ,përdoret për ngrohje dhe zdrukhtari)
- **Dushki**-Dru që ritet në vende fushore dhe që kërkon sasi të konsiderushme uji.)
- **Gështenja**

7.5 Krahasim i tre fshatrave në disa fjalë letrare

NUMRI RENDOR	Fjalë nga gj. letrare	Përshefcë	Glllogjë	Nerashtë
1	LIND	Lind	Lind	Lind
2	PERËNDON	Perendon	Perendon	Perenoj
3	ARUSHA E VOGËL	Arausha e Vogël	Arausha e Vogël	Arausha e Vojl
4	VES/Ë,-A	Roas	Ro:s	Lashd

5	YLBER,I	Ilber	Ilber	Ilberi
	SHPELL/Ë,-A	Shpell	Shpell	Shpell
6	TRUNG,-U	Traupi	Traupi	Traupi
7	SYTH,-I	Sejth	Sejth	/
8	ZGAV/ËR,-RA	/	/	/
9	NYE/LLI,-I	/	/	/
10	BËRTHAM/Ë,-A	Bërthang	Bërthang	Bërthang
11	VIL/Ë,-JA, VESH	Kalavesh	Kalavesh	Kalavesh
12	PJERGULL,-A	Pregëll	Pregëll	Pregëll
13	FERR,-A	Fear	Fear	Fear
14	MIS/ËR,-RI	Kullumoç	Kollomoç	Kollomoç
15	LËVORE,-JA	Lëvore	Lëvore	Lëvore
16	KALLI I MISRIT	Kallejni I kullumoçit	Kallejni I Kullumoç	Kallejni I kollomoçit
17	BOÇË MISRI	Boçk	Boçk	Boçk
18	HALË GRURI	/	/	/
19	KLOGJER,-RA	/	/	/
20	GJEMB,-I	Fer	Fer	Fer
21	FASULE	Grosh	Gjrosh	Gjrosh
22	QEPË FARE	Harpaxhik	Harpaxhik	Arpaxhik
23	PATATE	Kompir	Kompir	Kompira
24	PRESH,-I	Presh	Presh	Presh
25	KASTRAVEC,-I	Sallatë	Sallatë	Sallatë
26	QEN,-I	Çen	Çen	Çen
27	BUSHTËR,-RA	Meca	Meca	Meca
28	KLYSH,-I	Klish	Klish	Klish
29	MAC/E,-JA	Maca	Maca	Maca
30	MAÇOK,-U	Maçok	Maçok	Maçok
31	UJK,-U	Uki	uki	Ok
32	ULKONJË,-A	Ulkoj	Uluko	Ulkonj
33	DHELP/ËR,-RA	Dhelpën	Dhelpën	Dhelpën
34	BUK/ËL,-LA	Bukël	Bukël	Bukël
35	URITH,-I	Orejth	Orejth	Orith
36	GOMAR,-I	Magjar	Magjar	Magjar
37	GOMAR/E,-JA	Magjaric	Magjaric	Magjaric
38	KËRRIÇ,-I	Përlak	përlak	Përlak
39	KAL/Ë,-I	Kal	kal	Kal
40	PEL/Ë,-A	Pela	Pela	Pela
41	MËZ,-I	Maz	Maz	Mazi
42	MUSHK/Ë,-A	Mushk	Mushk	Mushk
43	DEL/E,-JA	Delja	Delja	Delja
44	DASH,-I	Dash	Dash	Dash
45	QENGJ,-I	Kinxh	Kinxh	Kinxh
46	RRUR/ËZ,-ZA	/	/	/
47	MILOR,-I	/	/	/

48	ROGUSH/Ë,-A	/	/	/
49	DHI,-A	Dhaj	Dhaj	Dhaj
50	CJAP,-I	Cap	Cap	Cap
51	KEC,-I	Kec	kec	Kec
52	FTUJ/Ë,-A	/	/	/
53	FTUJAK,-U	/	/	/
54	SHYT/Ë,-A	Shut	Shut	Shut
55	LOP/Ë,-A	Lopë	Lopë	Lopë
56	KA,-U	Ka	Ka	Ka
57	VIÇ,-I	Veç	Veç	Veç
58	MËSHQERR/Ë,-A	Mushqer	Mushqer	Mushqer
59	MËZAT,-I	Muzat	Muzat	Muzat
60	DERR,-I	Derr	Derr	Derr
61	DOS/Ë,-A	Dosa	dosa	Dosa
62	DËRKUC,-I	/	/	/
63	CINXAMI,-U	Zog	zoxh	Zog
64	SORR/Ë,-A	Soar	Soar	Soar
65	QUKAPI,-U	Çukapik	Çukapik	Çukapik
66	DALLËNDYSHÇE	Dallëndishe	Dallëndishe	Dallnajsh
67	LARASK/Ë,-A	Laskër	Laskër	Larajsk
68	GUSHËKUQ,-I	/	/	/
69	BUF,-I	Hut	Hut	Hoti
70	QYQ/E,-JA	Çiçe	Çiçe	Çiçe
71	KUKUVAJK/Ë,-A	Korb	Korb	Korb
72	QOKTHI,-I	/	/	/
73	MËLLENJ/Ë,-A	/	/	/
74	ÇERDHE,-JA	Goshtar	Goshtar	Kushtar
75	PENDË,-T	Penda	Penda	Penda
76	GJEL,-I	Gjel	Gjel	Gjel
77	GJEL DETI	/	/	/
78	PUL/Ë DETI	/	/	/
79	KLLUK/Ë,-A	Kllauk	Kllauk	Kllauk
80	ROS/Ë,-A	Pat	Pat	Pat
81	BRETKOS/Ë,-A	Bretkos	Zhab	Bretkos
82	THITHLOP/Ë,-A	/	/	/
83	SHUSHUNJ/Ë,-A	/	/	/
84	MIZË DHEU	Marauçk	Miz pëpërdhese	Maroçk
85	ZEKTH,-I	Miz lope	Miz lope	Majza lope
86	RRIQ/ËR,-A	Rriçën	rriçën	Rrajçën
87	ARËZ,-A	/	/	/
88	GRER/ËZ,-ZA	/	/	/
89	ÇIMK/Ë,-A	/	/	/
90	GJINKALL/Ë,-A	Skërçel	Zhërzhalem	Skallçek
91	XIXËLLONJ/Ë,-A	Xhizllejm	xixëllonj	Xhizllejm

92	AKREP,-I	Agrepi	agrepi	Agrepi
93	KËRMILL,-I	Kërmajll	Kërmajll	Kërmbojll
94	SHTATZËN/Ë,-A	Me bark	Mebark	Me bark
95	LEHON/Ë,-A	Llahuz	Llahuz	Llahuz
96	FOSHNI/Ë,-A	Lirek	Lirek	Lerek
97	ÇILIMI,-U	Axhamoj	axhamoj	Axhamoj
98	DJAL/Ë,-I	Gjal	Gjal	Gjal
99	VAJZ/Ë,-A	Cauc	Cauc	Cauc
100	SHKUES,-I	Shkus	Shkus	Shkos
101	FEJOJ	Fejoj	Fejoj	Fejoj
102	BABA,-I	Baba	baba	Baba
103	NËN/Ë,-A	Nona	Nona	Nana
104	MOT/ËR,-RA	Motra	Motra	Motra
105	VËLLA,-I	Vllaj	Vllaj	Vllaj
106	VJEHËRR,-I/-A	Vjeri/Vjera	Vjeri/Vjera	Vera/Veri
107	GJYSH,-I/-JA	Xhish	xhish	Xhish

Kreu VII

LOJRAT POPULLORE

Lojërat popullore dhe tradicionale shqiptare paraqesin një vlerë të trashëgimisë kulturore, të krjuar ndër shekuj. Populli me anë të lojrave ka shfaqur aftësitë e veta, force dhe shumë gjëra të ndryshme. Pra varësisht nga mjedisi ku ata luhen pjesmarja e lojtarëve duhet të jetë prej dy e më shumë personave.

Në të shumtën e rasteve, numri i pjesmarësve, mesatarisht më i madh arrinë rreth dhjetë persona në grup. Kur lojërat luhen në ambiente të mbyllura numri i pjesmarrësve është më i vogël dhe varet nga vetë loja që luhet. Qëllimi i gjithë kësaj është që gjeneratat e reja të njoftohen me lojrat që të parët tanë i kanë luajtur. Edhe pse në shikim të parë lojërat nuk përbëjnë një çështje të madhe, por me brendësinë e tyre ata përmbajnë shumë: duke nisur që nga kohërat më të vjetra e deri në ditët tona. Nëpërmjet lojrave mund të kuptojmë se sa të afërt ishin me njëri tjetrin femijët (njerëzit) dikur, e sa të largët duken sot. Po të pyesësh një fëmijë mund të të numërojë me gishtat e një dore lojërat e kësaj kohe kurse dikur lojërat ishin gati-gati të panumërueshme. Sigurisht që po të hedhësh një shikim më të hollësishëm, nëpërmjet lojrave kupton edhe shumë nga kultura e koha kur këto lojëra janë krijuar. (Ibrahimi,2003:42)

8.1 Tërkuza –Kjo lojë është luajtur diku afër 60 vjetë më parë. Për këtë lojë nevoiten dy ekipe kundërshtare ku numri i ekipit nuk është i kufizuar dhe pastaj bëhet tërheqja e litarit në mes këtyre dy ekipeve. Një ndër rregullat e kësaj loje është mos shkelja e vijës gjatë tërheqjes.

8.2 Bati- Kjo lojë në fshatin tonë ka qenë një ndër lojrat më të popullarizuara. Kjo lojë luhet në këtë mënyrë: Fillimisht zgjedhim udhëheqësin e lojës dhe më pas disa vullnetarë që do luajnë.

Udhëheqësi duhet të ketë një peshkir të lagur të mbështjellur fortë afër vetës dhe një unazë, të tjerët që luajnë janë reth tij, ai e fsheh unazën në duar dhe shkon tek secili për t'ia dhënë unazën ku këtë duhet ta bëj fshehurazi dhe duhet t'ja jep cildo pa mos e shikuar lojtarët e tjerë. Më pas ai pasi përfundon me punën e unazës, e mer peshkirin dhe zgjedh njërin për ta pyetur se ku gjindet unaza, ku nëse ai përgjigjet gabimisht e ndëshkon tre herë në duar duke e goditur me peshkir. Pra, kështu vazhdon deri sa të gjindet unaza ,pasi të gjindet rolin udhëheqës e mer ai që e gjen unazën dhe kështu vazhdon.

8.3 Çelik- Në këtë lojë mund të ketë numr te pa kufizuar lojtarësh. Emërtohet celik por është krejtësisht e kundërt me emrin për arsye se luhet me anë të drurit, ku meren dy drunjë ku njëri duhet të jet prej një metre kurse tjetri prej 30 cm. Druri me madhësi më të vogël vendoset në tokë kurse me drurin me gjatësi më të madhe e mbajmë në duar gjithmonë duke e goditur atë të voglin i cili është quajtur celik dhe për të fituar në këtë lojë është dashur që celiku të arrij sa më larg.

8.4 Çizga-Së pari në tokë vizatojmë çizgen me 10 katrorë, tre katrorë drejt pastaj tre horizontal një drejt dhe persëri tre horizontal. Në fillim e marim një gur dhe me njërin këmbë shkojmë tek secili katrorë pa me e prekur vijën e atij në qoftë se e prekim atëre e humb lojën dhe vazhdon tjetri në vazhdim të luaj, ai që mbrin te katrori fundit pa me eprekur vijën e tij është fitues i lojës.

8.5 Xhamia-Në fillim i marrim gjashtë copë qeriminde të vogla në formë të rumbullakët i vendosim në tokë, pastaj ndahen në dy grupe njëri prej grupit gjuan me top dhe nëse i zdon të gjitha ato duhet ta ndjek grupin qeter me vrap deri sa të kap ndonjerin prej grupit me top.

8.6 Le të jetë- Mblidhen shtatë vajza njëra prej tyre duhet të jetë udhëheqëse e lojës e cila ka për detyrë të marrë një fletore dhe t'i shkruaj emrat e tyre që dëshirojnë t'i thërrit fshehurazi të tjerave secila e tregon nga një emër dhe e vendosim një top në mes ato afrohen rreth topit ndersa udhëheqësja nis ta thërrit cilën do ajo nga vajzat me emrat ndryshe që i kanë vendosur ato fshehurazi p.sh.: Thot; le të jetë le të jetë rosalinda të tjerat nuk e din se kush është përpos asaj ajo merr topin dhe e gjuan ndonjërin poqenësë e kap topin largohet prej loje vet ajo dhe kështu vazhdon loja duke i mësuar emrat e vendosur të të gjitha vajzave.

Kreu VIII

KUZHINA POPULLORE

Kuzhina popullore shqiptare është me përbërës tipik mesdhetar, pasiqë në traditën e saj ka një përzierjë të kuzhiniës ballkanike dhe evropiane, poashtu më së shumti ka ndikim më të madh nga kuzhina turke e cila ka vlera shumë të larta për nga tradita thuhet se në fshatë më së shumti i përdorim këto ushqime të cekura më poshtë:

9.1 GULLASH

Ne fshatin Peërshefcë gjella më së shumë që e përdorin është Gullashi. Ata Gullashin e bëjnë sa herë që t'ju vijë ndonje mysafir për drekë apo darkë. Poashtu e gatujnë edhe në raste të veçanta në ndonjë rast vdekje, apo dasme etj.përdoret edhe në ditët e zakonshme të cilën e shoqërojmë me patate të shtypura.

9.2 PEAT E KOLLOMOJT

Është lloj pete e cila përgaditet më shpejtë se ajo me miell normal kjo është me miell misri. Në fshatë kjo petë është më e pëlqyera për pleqtë. Përgaditet kështu: në fillim bëjmë gati preshët, gjizën dhe kosin, pastaj marrim një tepsi ku vëndojmë miell misri pastaj vendosim brendësinë e petës ku hedhim edhe shumë kos pastaj përsëri miellin dhe e mbulojmë përsëri me kos, e pjekim dhe më kulminantja është hudhja e shllinës përsiper ku ajo bëhet me gjalp, kryp dhe ujë të ngrohtë që i hidhet petës së kollomojtë përsiper. Enxjerim nga furra dhe është gati për ngrënie.

9.3 BUREKU ME XHIS

Bureku si në shumë vise edhe në fshatin tonë përgaditet një herë në javë ose më shumë. Është një ndër ushqimet e zakonshme që e preferojmë, përgaditet me miell normal në brendësi e bëjmë me mish, gjizë ose spanak.

9.4 KAJMAKÇIN

Ky lloj specialiteti pergaditet me anë të kllloshtrës së lopës. Dhe ka një shije mjaft mjaft të këndëshme. Poashtu behët edhe me veze, qumësht dhe sheqer. Është një ndër ëmbelsirat e para nga të parët tanë, ku sot e kësaj dite kjo ëmbëlsirë përdoret në raste të ndryshme .

Kreu IX

NJËSITË MATËSE

Më parë nuk kanë pasur orë të shikojnë kohën, nuk kanë pasur metër të masin arrën, nuk kanë patur peshore për të peshuar, nuk kanë pasur shumë gjëra të vetmet njesi për këto gjëra kanë qenë këto. Koha kalon dhe gjërat ndryshojnë shumë shpejtë. Pra në të kaluarën janë përdorur këto njesi matëse:

Çile-Në kohën e sodit quhet Dekar dhe është e barabart me 1000m.

Asher-Është një dru ,me gjatësi 70cm dhe ka shërbyer për matje.

Kanari-ka shërbyer për matje të peshave dhe ka pasur tega që kanë matur deri 50kg.

Oak-tani është e zëvendësuar me **Kg**.

Pllama- Prej gishtit të vogël deri te gishti i madh është quajtur një pëllëmbë dhe kjo ka qenë me gjatësi prej 10 cm

Matja me hapa-Një hap është e barabart me 1m.

Hija- Me hije është bërë matja e kohës.

FJALËT E RALLA

Në këtë punim jemi munduar të gjejmë disa fjalë të rralla të cilat nuk përdoren nga koha e sotme. Këto fjalë të rralla nga të rinjtë tanë janë të panjohura ndëra të parët tanë i kanë përdorur shumë ku nga të moshuarit e fshatit përdoren po të njejtat fjalë. kemi pasur shumë sundues më së shumti këto fjala na kanë mbetur nga sundimi turk.

Sofrabez~i, m.sh.-Mbulesë gjatë të ushqyerit.

Ukllag~i, m.sh.~a,~at-Shkop me të cilin përgatiten ushqimet (peta)

Elema~ja, f.sh.~ja,~jët.-Vegël për këmisha .

Qitka~a, f.sh.~a,~at.-Vegël qe shërben për qëndisje.

Xhivxhan ~mb.-Thuhet për fëmijët që janë të gjallë dhe të lëvizshëm.

Minder~i, m.sh~at-Kolltuqe të ndërtuara prej druri .

Hamamxhik~i, m.sh.~at- Vendi ku janë larë njerzit.

Çekmexhe~ja, f.nj.-Vendi për mbajtjen e teshave.

Mutaf~i, m.sh.~at-Tipiku.

Tagjar~i, m.sh.~at-Enë hekuri që i ka rezistuar njetësisë dhe atë e kanë mbushur me prush dhe u ka shërbyer njerzëve për tu ngrohur.

Mutejn~i, m.sh.~at-vegël për prodhimin e dhalltit.

Hashov~i, m.sh.~at-Vegël pune për pastrimin e fasules.

Sixhim~i, m.sh~at- Litar.

Fener~i m.sh~at-Ka shërbyer për dritë.

Meste~ja, f.sh.-Janë te bëra prej lëkure dhe shërbejnë për ti mbajtur këmbët ngrohtë.

Djep~i,m.sh~at-Është luhatëse për fëmijë.

Përcek~a,f.sh.-Bimë në formë të rrethit me të cilën janë larë njerzit.

Kreu X

Ojat dhe qëndisja

Në të kaluarën ojat ishin gjëra shumë me vlerë të mëdha, janë punaur me anë të dorës së njeriut prej gjysheve dhe nënave tona. Kanë bërë një punë të shkëlqyer ku një ditët e sotme nuk bëhën këto gjëra kaq të çmueshme po aq dhe të bukura. Ne në këtë studim jemi munduar të mledhim oja nga fshati jemi munduar edhe t'i fotografojmë që t'i kemi vetëm si pamje, ku në ditët tona nuk bëhën këto oja dhe qëndisje si më parë.

Nga mos dija dhe ndryshimi i kohrave ka bërë që të zhduken, ne jemi munduar që sado pak të na mbetet një gjë e bukur në arkivin tonë të mbledhur, ku brezat e ri vetëm t'i shohën me anë të fotove. Na vjen keq që zhdukja dhe mos përdorimi i këtyre punimeve të bukura të humbet aq shumë. Pra artizanatet janë formë e vjetër e shprehjes artistike të folklorit tradicional shqiptar, janë shumë të lashta, ku janë ruajtur në mënyrë origjinale, mbartin në vetvete vlera të çmuara dhe janë dëshmi e identitetit tonë kombëtar. Veshjet popullore edhe pse nuk janë ruajtur komplet shamtë me oja janë traditë që manifestohen edhe sotë e kësaj dite, janë trashëguese të shumë elementeve që vinë nga lashtësia. Janë shumë të lashta karakteristika e tyre është se janë shumë ngjyrëshe me shije të hollë artistike.

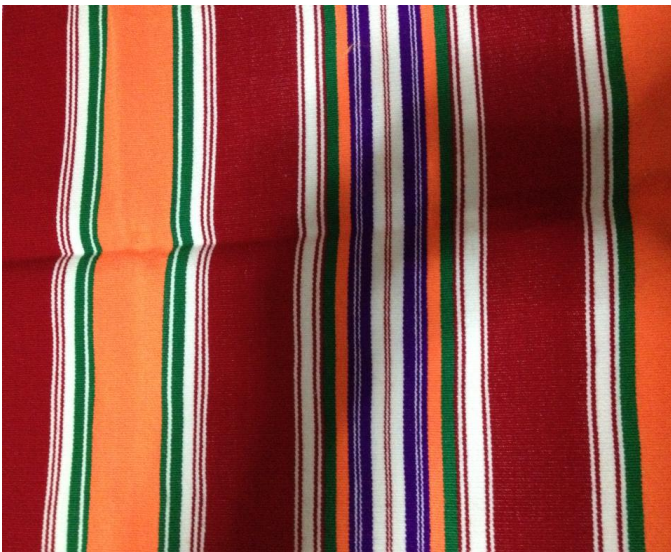
Nga prodhimet e artizanatit ,punët e dorës së grave janë shumë të lashta si traditë dhe janë ato që më së shumti i kanë rezistuar kohës në ditët e sotme. Vend shumë të rëndësishëm në punët e dorës te gratë ze Skutaçja të cilën e kanë përgaditur me shumë mund, gobleni dhe shumë qëndisje të shumëllojshme. Këto janë ruajtur në mënyrë origjinale ku sot i kemi këto punime aq te bukura, duhet që t'i ruajmë këto që na kanë ngelur sepse nuk mund të pregatiten tash në këtë kohë, janë një shprehje e qartë e identitetit shqiptar.

10.1 GOBLINI

Është e qëndisur me antë të dorës së njeriut , matriali është mulina (më e hollë se juni). Është vënduar nëpër mure për zbukurim, në kohën e sotme nuk përdoret .

10.2 SKUTAÇJA

Këto lloj skutaçesh janë përdorur për t'i mbajtur ngrohtë këmbët, njëkohësisht edhe nuset e reja kur kanë punuar kjo ka shërbyer si mjet mbrojtës nga mos përlyerja.

Skutaçet e nuseve kanë qenë të qëndisura me tel, kurse të grave më tëmoshuara kanë qenë të qëndisura pa tel .

10.3 QËNDISJE TË KËMISHAVE

Është e punuar me drugza (mjet pune). Është përdorur kur vajza është bërë nuse, kjo këmish veshet me dimia.

10.4 TELBENAT

Këto quhen telbena, i kanë përdorur gratë duke i vënë ato në pjesën a pasme te kokës. Janë punuar me dorë ,ojat i kanë punuar vet.

10.5 MINDILAT

Edhe këto janë oja të bëra më dorë më gjilpërë dhe saten të bardhë dhe me disa gurëz të zbukuruar të cilat shërbejnë për në darsëm. Këtë e përdorin nuset e reja

Kreu XI

Shtojcë: Informatorët

Emri dhe Mbiemri	I lindur	Në fshatin	Shkollë	Profesion	
Ismet Asani	1941	Përshefcë	Fillore	Tregëtar	
Nazife Aliu	1943	Përshefcë	Fillore	Rrobaqepse	
Shaban Sadiku	1941	Përshefcë	Mesme	Puntor Fabrike(gjuetar)	
Zejnep Sadiki	1964	Përshefcë	Fillore	Rrobaqepëse	
Suzana Asani	1968	Përshefcë	Fillore	Amvise	
Selvie Jakupi	1945	Përshefcë	Fillore	Amvise	
Irfan Sadiki	1964	Përshefcë	Mesëm	Sigurim	
Refet Asani	1967	Përshefcë	Mesëm	Fermer	
Eniz Aliu	1965	Përshefcë	Mesëm	Kuzhinier	
Selime Sadiki	1947	Përshefcë	fillore	Amvise	

Përfundimi

Punimi “Gjurmimet Folklorike të fshatit Përshefcë” përfshinë shumë elemnte të rëndësishme si pjesë përbërse e kulturës së një populli në përgjithësi, ka qarkulluar dhe vazhdon të jetojë ne trevat tona, mirëpo vërehet qartë se intersimi më nuk është siç ka qenë dikur dhe sot. Të dhënat e mbledhura janë marrë prej banorëve të fshatit nëpërmjet pyetsorëve dhe intervistave .Studimi është kryer në terren duke hulumtuar rreth shumë çështjeve folklorike, emërtime të ndryshme toponimike. Duke u bazuar gjithëmonë në fjalën popullore “Gjuha ruhet aty ku shkruhet” dhe duke e ditur që kjo trevë nuk është aspak e shfletuar shkencërisht ,nuk donim të lenim pa u futur në këtë thesar të ç’ mueshëm etnik e kombëtar.

Trevat e Pollogut e ruajnë folklorin me gjithë mundësitë që kanë dhe mund të themi me plotë bindje që praktikimi i folklorit në këtë fshatë nuk është i pakët.. Ka edhe krijime për të cilat nuk ka më gjurmë si përshembull: Shën Gjergji nuk festohet në fshat, festë e cila në të kaluarën ka qenë shumë e mirëpritur. Këngët popullore nuk këndohen si më parë shkak i mosdijes në gjeneratat e reja, pasiqë në dasma ka këngëtarë, lojrat popullore siç kanë luajtur më parë prindërit tanë dhe gjyshërit tanë tash nuk praktikohen, nëpërmjet lojërave mund të kuptojmë se sa të afërt ishin me njëri tjetrin femijët (njerëzit) dikur, e sa të largët duken sot, shkak i internetit dhe rrjeteve të ndryshme e ka sjellë deri në këtë shkallë që ska përshkrim. Kemi kuzhinën popullore ku veçojmë dy tre ushqime të kohës së më parshme që janë duke u zhdukur pasiqe kanë dalë lloj lloj ushqimesh të reja në këto vite,poashtu tek ojat dhe qendisja i kanë lënë thuaj se të gjitha gjerat më parë edhe i kanë punaur vetë me dorë edhe i kanë mbajtur tash as nuk dinë të punojnë. Kemi përfshi fenomenet fonetike dhe ndryshimet e tingujve gjatë ligjërimit, në këto procese fonetike:metafonia, apofonia,metateza, rotacizmi, diftongimi, palatalizmi, asimilimi, disimilim që vërejtëm gjatë ligjërimit, shohim qartë ndryshimet e tingujve, rëniet e tingujve, ndërrim të vendeve etj, shumë shembuj mund të gjejmë në gjuhën letrare por në dialekt i kemi shumë të theksuara disa prej këtyre fenomeneve. Reduktimi ose ndërimi i tillë i tingujve, ndikon edhe në ndryshimin e strukturës së fjalës, që pa ndryshim rrjedh si rezultat i ritmit të shpejtë të të folurit

ose i alternimeve të ndryshme gjatë zhvillimit historik, të të folmeve e në disa raste shumë fjalë e kanë ndryshuar rrënjësisht karakterin e tyre të mëparshëm. Këto ndryshime realizohen gjatë stilit bisedor në morfemën e dhënë që realizohet pa ndonjë ngjyrim emocional por edhe më tepër në rastet e kundërta. Ndryshimet që i pësojnë tingujt si në gjuhën letrare ashtu edhe në të folmet janë të llojllojshme. Pra, me anë të informatorëve kemi bërë hulumtimin e fenomeneve fonetike në të folmen e fshatit Përshefcë, ku kemi gjetur shumë ndryshime në këto dukuri.

-a në –e

-xh dhe kalon në –ç

-s’ mohuese, duke e kthyer atë në një -z.

e **-ë** fundore të fjalëve.

Këto ndryshime që i kemi më lartë janë shumë të hasura në këtë fshat, pra mund edhe ti veçojmë si fenomene më të përhapura prej më parë ku nëpërmjet informatorëve arritëm në përfundim se këto fenomene ishin prej kohë shumë më parë ku edhe sot e kësaj dite nuk kanë ndryshuar nuk përdoren njejt fjalët edhe tek brezat e ri. Mendojmë dhe besojmë se edhe pak vite nuk do t’i kemi në këtë të folme këto fenomene. Qasja mbizotëruese është ajo e anketimit dhe interpretimit, ndërsa një vend me rëndësi në trajtimin e kësaj teme ka zënë edhe pyetëtori.

Në gjuhwn shqipe kemi shumë fjalë të huaja, këto kanë mbetur përshkak të sundimeve të shumta që kemi pasur, të cilat në mënyrë të vazhdueshme ja humbin bukurinë gjuhës, janë disa nga arsytet e përzgjedhjes së kësaj teme. Sipas hulumtimit tim te përrallat popullore shkaqet e këtyre fjalëve të huazuara mendoj se vinë nga gjuhët e popujve me të cilët shqiptarët kanë pasur marrëdhënie gjatë shekujve, greqishtja e vjetër, latinishtja e gjuhët romane, gjuhët sllave, turqishtja, frangjishtja edhe pse ky është një proces i gjatë në diskutim dhe analizim. Shkaqet tjera mund të jenë territoriale, sunduese, martesat menacionalitete të huaja etj. Te ky punim gjatë hulumtimit kemi gjetur fjalë të huazuara nga turqishtja dhe disafjalë sllave. Te përrallat kemi nxjerë gjithësej 16 huazime ku 14 janë turqizma dhe 2 janë sllavizma, pra nga gjashtë përrallat që i pamë më lartë arrijmë në përfundim se më së shumti në fshatin Përshefcë i kanë përdorur turqizmat. Mendimi im është që ne si popull shqipëtar kemi një gjuhë dhe kulturë të lashtë, lashtësia dhe karakteri origjinal i tyre kanë tërhequr prej kohësh vëmendjen e studiuesve të huaj.

Pra ta ruajm gjuhën tonë të pastër shqipe, lashtësinë e saj, rëndësinë e saj në jetën e kombit tonë, pastërtinë e saj, ruajtja e gjuhës shqipe përbën në mënyrë absolute një nga disa prej vlerave që ne gëzojmë si komb. Mëdyshjet se shqipja është tepër e lashtë po shkojnë gjithnjë e më shumë drejt zbardhjes. Kjo na mbush me krenari e na bën më fisnik.

Literatura e shfrytëzuar

- Berisha,A.N.Qasje poetikës së letërsisë gojore shqipe. Prishtinë (1998)
- Ibrahimi,M.Proza gojore shqiptare nga treva e Prilepit dhe Krushevës .Shkup (2017)
- Ibrahimi,M.Gjuhë dhe kulturë.Shkup (2016)
- Ibraimi,M.Dialektologji II, Tetovë (2014)
- Shkurtaç,Gj.Urgjenca gjuhësore (2017)
- Shkurtaç,Gj.Onomastikë dhe etnolinguistikë.Tiranë (2001)
- Kadriu,Z. Dialektet dhe të folmet e shqiptarëve në Maqedoni,Tetovë (2002)
- Ç,E.Studime Gjuhësore. Prishtinë (1997)
- Doçi.R. ONOMASTIKA ILIRE-SHQIPËTARE NË BALLKAN. Prishtinë (2006)
- Durmishi, I. VËSHGIME GJUHËSORE MBI TOPONIMINË E POLLOGUT TË EPËRM,
Gostivar(2008)
- Durmishi,I.Trajtesa gjuhësore.Tetovë (2016)
- Demiraj,Sh. Fonologjia historike e gjuhës shqipe,Tiranë (1996)
- Topalli,Xh.Dialektologjia shqiptare II,Tiranë (1974)
- Hoxha,Sh. Gjurmime toponimike. Tiranë (1998)
- Letërsia popullore,ENTI I TEKSTEVE DHE MJETEVE MËSIMORE I KRAHINËS
SOCIALISTE AUTONOME TË KOSOVËS.PRISHTINE(1983)
- AKADEMIA E SHKENCAVE E RSH,Çështje të folklorit shqiptar.Tiranë (1997)
- Xhagolli,A.Folklori shqiptar në bashkëkohësi.Tiranë (2013)
- Sims,M&Stivens,M.Folklori i gjallë.Shkup (2010)

Historia e letërsisë shqipe I-II .Prishtinë (1987)

Bekteshi,R.Doracaku i gjuhës shqipe.Strugë (2016)

Asani,B.Lirika popullore shqiptare në Maqedoni,Strugë (2011)